

HISTORY STUDIES

INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY

ISSN: 1309 4173 / (Online) 1309 - 4688 (Print)

Volume: 13, Issue: 3, June 2021

www.historystudies.net

POLONYA TATARLARININ ÇAĞDAŞ KİMLİĞİNİ TEMSİL EDEN SÜRELİ YAYINLARDAN: ŻYCIE TATARSKIE (TATAR HAYATI)

*A Periodicals Representing the Contemporary Identity of The Polish Tatars: Życie
Tatarskie (Tatar Life)*

Dr. Öğr. Üyesi Kamelya Tekne

Kırklareli Üniversitesi

kamelyatekne@klu.edu.tr

ORCID ID: 0000-0001-7635-2326

Makale Türü-*Article Type* : Araştırma Makalesi-Research Article
Geliş Tarihi-*Received Date* : 14.03.2021
Kabul Tarihi-*Accepted Date* : 07.06.2021
DOI Number : 10.9737/hist.2021.1024

Atıf – Citation:

Kamelya Tekne, "Polonya Tatarlarının Çağdaş Kimliğini
Temsil Eden Süreli Yayınlarından: Życie Tatarskie (Tatar
Hayatı)", *History Studies*, 13/3, June 2021, s. 1037-1060.

**POLONYA TATARLARININ ÇAĞDAŞ KİMLİĞİNİ TEMSİL EDEN
SÜRELİ YAYINLARDAN: ŻYCIE TATARSKIE (TATAR HAYATI)**

A Periodicals Representing the Contemporary Identity of The Polish Tatars: Życie Tatarskie (Tatar Life)

Dr. Öğr. Üyesi Kamelya Tekne

Öz

XIV. yüzyılın sonlarından itibaren Litvanya Büyük Dukalığı topraklarında yaşamaya başlayan Tatarların ataları Altın Orda Devleti'nden ve onun bir parçası olan Kırım'dan gelen siyasi mülteciler veya göçmenlerdir. Tatarlar Polonya-Litvanya Birliği'nin ilk adımı olarak kabul gören ve Krewo Birliği (1385) adıyla bilinen antlaşmanın yapılmasından sonra ortak bir kral tarafından yönetilen yeni siyasi yapının nüfuzuna girmişlerdir. Daha sonra Polonya-Litvanya Birliği bünyesinde yaşamlarını sürdürmüşlerdir. I. ve II. Dünya Savaşları sonucu değişen siyasi sınırlar sebebiyle, günümüzde Polonya, Litvanya ve Belarus'ta ikamet etmekte olan Tatarlar bu üç bağımsız devletin nüfusunun bir parçası olarak azınlık statüsünde yaşamaktadır. Tatar toplumunun fizikî varlığı adı geçen üç devlet arasında bölünmüşse de tarihî ve kültürel yönden bir bütündür. Savaşlar arası dönemde Polonya Tatarlarının üç önemli süreli yayını bulunmaktadır. Bu yayınlar Przegląd Islamski, Rocznik Tatarski ve Życie Tatarskie'dir. Çalışmamızda, Tatar Türklerinin çağdaş kimliğini temsil eden süreli yayınlardan Życie Tatarskie dergisinin tanıtılması ve seçilmiş metinler üzerinden değerlendirmelere yer verilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Polonya Tatarları, Lipkalar, Życie Tatarskie, Tatar Hayatı, Türk Dünyası.

Abstract

The ancestors of the Tatars, who started to live in the lands of the Kingdom of Poland and Grand Duchy of Lithuania from the end of the 14th century, are refugees or immigrants from the Golden Horde and Crimea, which is a part of it. Tatars came under the influence of a new political structure ruled by a common king after the treaty known as the Krewo Union (1385), which was accepted as the first step of the Polish-Lithuanian Union. Later, they continued their lives in the Polish-Lithuanian Union. Due to the political borders changed as a result of the 1st and 2nd World Wars, Tatars living in Poland, Lithuania and Belarus today live as a minority as part of the population of these three independent states. Although the physical existence of the Tatar society is divided between the three states mentioned, it is a whole in terms of history and culture. There are three important periodicals of Polish Tatars in the interwar period. These publications are Przegląd Islamski, Rocznik Tatarski and Życie Tatarskie. In this article, it is aimed to introduce Życie Tatarskie magazine, one of the periodicals representing the contemporary identity of Tatar Turks, and to include evaluations on selected texts.

Keywords: Tatars in Poland, Lipkas, Życie Tatarskie, Tatar Life, Turkic World.

GİRİŞ

Litvanya Büyük Dukalığı'nın Tatarlar ile karşılaşması XIV. yüzyıla uzanmaktadır. Bölgedeki Tatar yerleşimi Büyük Dük Vitold'un hâkimiyet yıllarında başlamıştır. Tatarlar bu başlangıç dönemine istinaden çoğu zaman Litvanya Tatarları, Litvanya Müslümanları adıyla anılmışlardır. Tarihî kayıtlarda ise Lipkalar şeklinde adlandırılmışlardır.¹ Vitold'un, Tatar Türklerine karşı etnik, dinî ve kültürel anlamda sergilemiş olduğu müsâmahakâr politikalar² Tatar göçlerinin XV. ve XVI. yüzyıllardaki devamlılığını beraberinde getirmiştir.³ Tatar göçmenlerin ilk birkaç nesli özellikle askerî karakteri ile ön plana çıkmıştır. Bu alanda varlık gösterdikleri ilk savaş, Polonya-Litvanya Devleti ile Töton Şövalyeleri arasındaki düşmanlık ilişkisi zemininde, 1410 yılında Grunwald'da gerçekleşmiştir. Zaman içinde Polonya-Litvanya ordusunda süvari Tatar askerî gücü etkin bir şekilde hizmet etmiştir. Tatarlara, verdikleri askerî hizmetler karşılığında arazi tahsis edilerek şehir merkezlerinin etrafına ve özellikle de sınır bölgelerine yerleşmeleri sağlanmıştır.⁴ Yüzyıllar boyunca anadilleri istisna tutulacak olursa millî ve dinî hususiyetlerini koruyarak yaşamlarını sürdüren Tatarlar yerel unsurlarla uyumlu ilişkiler geliştirmişlerdir.⁵ Polonya-Litvanya Devleti ordusu içinde hususî alaylar teşkil edilmek suretiyle askerî gücün önemli bir unsuru haline gelmeleri aynı zamanda bu topraklara aidiyet bilincine işaret etmektedir.⁶ Nitekim Tatarlar müstakil Polonya idealine de sahip çıkarak 1920'de gerçekleşen Varşova Muharebesi'nde Bolşevik hücumuna karşı Polonya Cumhuriyeti bayrağı altında Mustafa Ahmatowicz adına oluşturulan Tatar süvari alayı ile mücadele etmiştir.⁷

Siyasî gelişmelerle (I. ve II. Dünya Savaşları) sınırların yeniden şekillenmesi sonucu günümüzde Polonya'da yaşayan Tatar varlığının tarihî silsile içinde öne çıktığı süreçlerden biri de II. Polonya Cumhuriyeti (1918-1939) dönemidir. Bu sürecin önemli yönü Polonya'daki Tatar aydınlarının kendi millî ve dinî kimliklerini vurguladıkları ve bu kimliğe dair öz bilinci Polonya çapında yaşayan Türk-Tatar toplumu arasında yaymaya çalıştıkları faaliyetlerde bulunmuş olmalarıdır. Bu dönemde Polonya'daki Tatar aydınları tarafından 1925'de kurulan Polonya Cumhuriyeti Müslüman Dinî Birliği [*Muzułmański Związek Religijny w Rzeczypospolitej Polskiej*] ile 1926'da kurulan Polonya Cumhuriyeti Tatarları Kültür ve Eğitim Birliği [*Związek Kulturalno-Oświatowy Tatarów Rzeczypospolitej Polskiej*] karşımıza çıkan iki önemli kuruluştur. Bu kuruluşlar her şeyden önce Polonya Tatarlarının sosyo-kültürel bakımdan kaynaşmasına önemli bir katkı sağlamıştır. Ayrıca bir çeşit dernek faaliyeti yürüten bu kuruluşlar etrafında şekillenen içtimâî hareketler, sınır bölgelerinde yaşayan çok sayıdaki azınlık grubu arasında, Polonya Tatarlarının cemiyet bazında bireyselliklerini kaybetmediklerini göstermiştir.⁸

Polonya Cumhuriyeti Müslüman Dinî Birliği, 28-29 Aralık 1925 tarihlerinde, Polonya genelindeki Müslüman cemaatlerinin temsilcilerinin (58 delege) katılımıyla Vilnius (Wilno)'daki ilk toplantısını düzenlemiştir. Bu toplantıda Jakub Szykiewicz müftü, Jakub Romanowicz müftü yardımcısı seçilmiştir.⁹ Diğer taraftan Müslüman Dinî Birliği'nin 1936'dan itibaren Polonya

¹ Hacer Topaktaş, "Lipkalar", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. EK-2, Ankara 2019, s. 158.

² "Pamięci Wielkiego Księcia Litewskiego Witolda" [Litvanya Grandüğü Vitold Hatırası], *Rocznik Tatarski*, Tom I, Wilno 1932, s. 1-2.

³ Lucyna Antonowicz Bauer, "Polonya Tatarları", Çev. Nadir Devlet, *Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu'nun Hatırasına Armağan'dan Ayır Basım*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1985, s. 189.

⁴ Sabire Arık, *Kuruluşun XVII. Yüzyıla Polonya Tarihi*, KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı Yayınları, Ankara 2010, s. 160.

⁵ İsa Özkan, "Polonya'da Yaşayan Tatar Türkleri", *Kırım Dergisi*, S. 3, 1993, s. 6.

⁶ Arık, *age*, s. 161.

⁷ "Lehistan Ordusunda Tatar Atlı Bölüğü", *Emel*, S. 2, 1937, s. 31-32; "Varşova Muharebesi (Mareşal Piłsudski'nin Hatıralarından)", *Emel*, S. 8-9, 1936, s. 28-29.

⁸ Ali Miśkiewicz, *Tatarzy Polscy 1918-1939*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1990, s. 138; Adam Romejko, "Der Islam in Polen – zur Geschichte und Bedeutung der polnischen Tataren", *Studia Gdańskie*, XXIV, 2009, s. 311.

⁹ *Age*, s. 43-44.

Cumhuriyeti tarafından resmî olarak tanınması, ülkedeki Müslüman kimliğini temsil eden bir kurum olmasını beraberinde getirmiştir.¹⁰ Polonya Cumhuriyeti Tatarları Kültür ve Eğitim Birliği ise zaman zaman sosyal dayanışma amacıyla önemli ölçüde insanı seferber etmeyi başarmıştır. Beklenen sonuçlar gerçekleşmese de yoksulluğun ve geri kalmışlığın üstesinden gelmek adına çaba sarf etmiştir. Ayrıca Polonya'daki Tatar toplumu arasında öğrenim düzeyinin, mesleki niteliklerin yükseltilmesi noktasında bir farkındalık yaratmıştır.¹¹

II. Polonya Cumhuriyeti döneminin önemli olgularından biri de Türk dünyasını yakından ilgilendiren Promete hareketine ev sahipliği yapmış olmasıdır. Promete, Sovyet Rusya esareti altında yaşayan milletlerin temsilcilerinin millî istiklallerini gerçekleştirmek üzere bir araya geldikleri bir cephe'dir. Promete hareketini yöneten siyasî merkez, 1926'da *Rus Esiri Milliyetlerin Promete Ligi* adıyla Varşova'da kurulmuştur. Dolayısıyla hareketin Türkistan, Kırım ve İdil-Ural millî hareketlerinin temsilcilerini kapsayan ayağı diğer bir ifade ile Polonya'nın Sovyet mültecileri ile olan temasları bu dönemde güçlü bir şekilde sağlanmıştır.¹² Etrafı güçlü komşular tarafından kuşatılmış ve Rusya İmparatorluğu'nun da dâhil olduğu bu komşular tarafından tarihi boyunca birkaç kez paylaşılmış olan Polonya'nın devlet başkanı Mareşal Piłsudski, *Promete hareketinin babası* olarak kabul edilmiştir.¹³ Promete hareketine ilmî destek, Varşova'daki Şark Enstitüsü ve bu enstitü bünyesinde yayımlanan *Wschód (Orient)* dergisi tarafından verilmiştir. Bu noktadan hareketle, dönemin siyasî atmosferinin yarattığı elverişli koşulların katkısıyla Polonya Tatarlarının gerek içtimâî faaliyetleri noktasında gerekse yayın muhiti içerisinde Promete hareketinin temsilcileri (özellikle Kırım, İdil-Ural) ile iş birliği yapılmıştır. Nitekim bu dönemde Kırım Millî Hareketinde etkin rol oynayan Edige Szykiewicz (Edige Kırimal), Abdullah Zihni Soysal, Selim Ortay ve İbrahim Otar gibi isimler Polonya Hükümeti'nin Piłsudski Fonu'ndan temin edilen burslarla Polonya üniversitelerinde okumuş Kırmımlı Tatarlardır.¹⁴ Söz konusu isimler Polonya'daki muhaceret hayatlarında Kırım İstiklâl Davası'nın temsilcileri olarak faaliyet göstermişlerdir. Bu isimlerden Edige Szykiewicz çalışmamızın konusu olan *Życie Tatarskie* dergisinin yazarlarından biri olup 22 Şubat 1937 tarihinde Vilnius (Wilno)'da kurulan Genç Tatarlar Cemiyeti'nin başkanlığı görevini de yürütmüştür.

Genç Tatarlar Cemiyetinin açılış toplantısı, Edige Bey'in Polonya'nın muhtelif bölgelerinden gelen temsilcileri karşılama konuşmasının ardından Vilnius imamı İbrahim İsmail Bey'in duaları ve ardından Çelebi Cihan¹⁵ için bir dakikalık saygı duruşunda bulunulmasıyla başlamıştır. Hatta bu açılışta Polonya müftülüğü ve *Życie Tatarskie* dergisi adına Stefan Tuhan Mirza Baranowski aşağıdaki konuşmayı yapmıştır:

*“Açığımız bu cemiyet gençleri ziyâ ve nura götürecektir. Cemiyetin en mühim işi kültür ve ilmi Tatarlar arasında genişletmek, İslâm esaslarını temerküzleştirmek ve altı yüz seneden beri vatanımız olan Lehistan'ı sevdirmektir. Gençlerimiz burada duvarlarımızı haritaları ve fotoğrafları ile süslemiş Türk memleketlerine ve bilhassa dünyanın en güzel memleketlerinden biri olan Kırım'a karşı besledikleri sempatilerini arttıracaklardır. Esaretin acı günlerini yaşayan mahkûm Türk illerine yardım etmek bize düşen en mühim işlerden biridir.”*¹⁶

¹⁰ Krzysztof Kościelniak, “Christian-Muslim Relations in Central Europe: The Polish Experience”, *ICR Journal*, 4 (2), 2013, s. 223.

¹¹ Miśkiewicz, *age*, s. 138.

¹² A. Ahat Andican, *Cedidizmden Bağımsızlığa Hariçte Türkistan Mücadelesi*, Ötügen, İstanbul 2020, s. 180-181.

¹³ *Age*, s. 173-174.

¹⁴ *Age*, s. 186-187.

¹⁵ Numan Çelebi Cihan 1917 Bolşevik Devrimi'nin ardından kurulan Kırım Ahâlî Cumhuriyeti (1917-1918)'nin Hükümet Başkanı ve Adliye Bakanıdır. Kırım tarihinde Kurultay Hükümeti dönemi olarak da bilinen bu sürecin anlamlı yönü Kırım Hanlığı'ndan sonra Tatarların ikinci kez bağımsız bir siyasî iradeye sahip olmalarıdır.

¹⁶ “Wilno'da Genç Tatarlar Cemiyetinin Açılması”, *Emel*, S. 4, 1937, s. 22-23.

Bu konuşmadan da anlaşılacağı üzere Polonya Tatarları ile Kırım Tatarları ve dahası Promete hareketi arasındaki iç içe geçmiş bağ açıkça vurgulanmıştır.

Polonya’da yaşayan Türk-Tatar toplumu açısından *Tatar Rönesansı*¹⁷ tabiriyle de nitelendirilen II. Polonya Cumhuriyeti döneminde, Tatar aydınların rehberlik ettiği millî ve kurumsal faaliyetlerin yanı sıra yayıncılık sahasında da bir hareketlilik söz konusu olmuştur. İki dünya savaşı arasındaki bu dönemde Tatar aydınların yön verdiği gerek süreli yayın faaliyetleri gerekse müstakil eserler vasıtasıyla Tatar tarihinin, kültürünün, millî ve dinî değerlerinin ön plana çıkması sağlanmıştır. Bu döneme ait üç önemli süreli yayın bulunmaktadır. Bunlar yayın hayatına başladıkları kronolojik sıra itibarıyla, *Przegląd Islamski* (Nazarât-ı İslâmiyye), *Rocznik Tatarski* [Tatar Yıllığı]¹⁸ ve *Życie Tatarskie* [Tatar Hayatı]’dir.

Życie Tatarskie [Tatar Hayatı] Dergisi

Życie Tatarskie, Ocak 1934-Ağustos 1939 tarihleri arasında aylık periyodlarla yayımlanmıştır. Editörü Stefan Tuhan Mirza Baranowski, yayıncısı Polonya Cumhuriyeti Tatarları Kültür ve Eğitim Birliği’nin Vilnius şubesidir.¹⁹

Derginin editörü Stefan Tuhan Mirza Baranowski, geçmişte eski Lehistan-Litvanya Birliği’ne dayanan Tatar kökenli bir aileden gelmektedir. Aile, geleneksel Tatar aristokrasisi örneğini takip ederek XVII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren *Tuhan Mirza* unvanını kullanmaya başlamıştır. Baranowski soyadının ise atalarının (Dawid Baranowski’nin) soylu bir kadınla yaptığı evlilikten devraldığı rivayetinden söz edilir.²⁰ Zamanla ailenin çeşitli kollara ayrıldığı bilinmekte olup bir kısmı Katolik olmayı seçerken diğer bir kısmı atalarının dini olan İslâmiyet’e bağlı kalmıştır. Polonya’nın 18 Eylül 1795 tarihindeki son bölünmesinin ardından Prusya ordusunda Janusz Tuhan Mirza Baranowski komutasında bir Tatar süvari alayı kurulmuştur. Tuhan Mirza Baranowski ailesinden bu alayda on bir subayın görev yaptığı, Stefan Tuhan Mirza Baranowski’nin de bu ailenin son temsilcisi olduğu bilinmektedir. *Życie Tatarskie* dergisinin editörü, Stefan Tuhan Baranowski aynı zamanda askerî tarihçi olup Çarlık ordusunun eski albaylarından biridir.²¹ Polonya’da müftülük sekreterliği de yapmış olan Stefan Tuhan Mirza Baranowski II. Dünya Savaşı’nın kaotik ortamında ortadan kaybolmuştur.²² *1946’da Kwidzyna yakınlarındaki bir sığınakta öldüğüne dair tahminlerden ibaret söylentiler söz konusudur.*²³

Życie Tatarskie’nin zengin yazar kadrosu arasında Stefan Tuhan Mirza Baranowski’nin yanı sıra Müftü Dr. Jakub Szykiewicz, Ali İsmail Woronowicz, Mustafa Aleksandrorowicz, yazılarında kimi zaman *Kirimli Yigit* müstear adını kullanan Edige Szykiewicz,²⁴ Leon Nayman Mirza Kryczyński, Stanisław Kryczyński, Ali Murza-Murzic, Prof. Stefan Bazarewski²⁵ gibi

¹⁷ Marek M. Dziekan, “Polnische Orientalisten Tatarischer Herkunft in der ersten Hälfte des 20. Jahrhunderts” [20. Yüzyılın İlk Yarısında Tatar Kökenli Polonyalı Oryantalistler], *Rocznik Orientalistyczny*, T. LXVI, Z. 2, 2013, s. 5-6.

¹⁸ Kamelya Tekne, “Polonya Tatarlarının Matbuat Hayatından: Rocznik Tatarski (Tatar Yıllığı)”, *History Studies*, 1/6, Aralık 2020, s. 3199-3221.

¹⁹ Janusz Danecki “Literature of the Polish Tatars”, *Muslims in Poland and Eastern Europe: Widening the European Discourse on Islam*, Ed. Katarzyna Górak-Sosnowska, University of Warsaw Faculty of Oriental Studies, Warszawa 2011, s. 48; *Musa Çaxarxan Czachorowski, Czasopiśmiennictwo tatarskie i muzulmańskie w Polsce w latach 1945–2015, Çaxarxan Xucaliq, Wrocław 1437/2015*, s. 7.

²⁰ Stanisław Dumin, *Herbarz Rodzin Tatarskich Wielkiego Księstwa Litewskiego*, Związek Tatarów Polskich, Gdańsk 1999, s. 154-155.

²¹ Selim Chazbijewicz, “Tatarzy w Armii Pruskiej”, *Przegląd Tatarski*, S. 4, 2013, s. 18-19.

²² *Çaxarxan, age*, s. 8.

²³ Chazbijewicz, *agm*, s. 17-19.

²⁴ Kırımli Yiğit müstear adını kullanan Edige Szykiewicz’in II. Dünya Savaşı’na kadar yayınlarında bu adı kullandığı bilinmekte olup savaştan sonraki yayınlarında Edige Kırım al veya Mustafa Edige Kırım al adını kullandığı görülmektedir.

²⁵ Vilnius Üniversitesinde profesör olan Stefan Bazarewski (1871-1949), akademik kariyerinin yanı sıra 1922-1925 tarihleri arasında Vilnius’daki Müslüman cemaatinin başkanlığını yapmıştır. Ayrıca 28-29 Aralık 1925 tarihinde

isimler yer almaktadır. Bu kadronun ortak noktası II. Polonya Cumhuriyeti döneminde Polonya Tatarlarının içtimâî ve kültürel alandaki faaliyetlerinin aktif katılımcıları olmalarıdır. Ayrıca Polonya'daki Tatar gençlerinin de dergiye katkı sundukları görülmektedir. Aile ilişkileri, ahlâk, çocuk gelişimi, Müslüman toplumlar içerisinde kadının konumu gibi meselelerle ilgilenen Vilnius'daki üniversitelerin öğrencileri veya mezunları olan Zofia Miśkiewiczówna, Ajsza Muchówna, Halime Tuhan Baranowska gibi kadın yazarların yazıları da bulunmaktadır.²⁶ Hatta denilebilir ki *Życie Tatarskie*'nin karakteristik özelliği sayfalarının tüm Türk dünyasına dolayısıyla da Tatarlara (Polonya dışındaki) açık olmasıdır. Bu anlamda derginin sayfalarında Kırım İstiklâl Davası'nın lideri ve ideoloğu Cafer Seydahmet'in mektubuna, yine bir Kırım Tatarı olan Dr. Abdullah Zihni Soysal'ın makalelerine yer verilirken İdil boyu Tatarlarından Ayaz İshakî Bey'e de sayfalarını açmıştır.²⁷ Sadece bir yazısına rastladığımız Kırımlı Arslanoğlu İbrahim de bu gruba dâhil edilebilir.²⁸ Muhtemeldir ki Kırımlı Arslanoğlu İbrahim müstear adını kullanan yazar o dönemde Polonya'da bulunan İbrahim Otar'dır. Ayrıca dergide Azerbaycan Türklüğünün öne çıkan isimlerinden Mirza Bala'nın makaleleri de yayımlanmıştır.²⁹ Söz konusu isimlerin ortak noktası ise millî istiklâl mücadeleleri yolunda, anavatanları dışındaki muhaceret hayatında Promete hareketinin temsilcileri olmalarıdır.

Editör Stefan Tuhan Mirza Baranowski'nin, yayının amacının, kırsal kesimde yaşayan Tatarların kültür seviyesini yükseltmek, onları dünyanın diğer yerlerindeki Müslümanların hayatıyla tanıştırmak, vatanları kabul ettikleri Polonya Cumhuriyeti'ne sadakatle bağlılık duygularını aşılacak şekilde ifade ettiği bilinmektedir.³⁰ Bu bağlamda dergi, Polonya'nın çeşitli bölgelerine dağılmış olan ve sosyo-kültürel açıdan geri planda kalan Tatar toplumu arasında geniş kapsamlı bir eğitim anlayışını teşvik etmeye çalışmıştır.³¹

1935 ve 1936 yılının kimi sayılarında Polonya Tatarlarının meselelerinden çok Kırım ve İdil Tatarları konusunun ön plana çıktığı görülmektedir. Bu noktada dergi âdeta Kırım ve İdil Tatarlarının siyasî anlamda kürsüsü haline gelmiş olup yayın çizgisindeki bu eğilim Polonya Cumhuriyeti Tatarları Kültür ve Eğitim Birliği'nin kimi üyeleri ve gençlik kulüpleri tarafından

---

Vilnius'da gerçekleşen Polonya Müslümanları Kongresi'nin düzenleyicilerinden ve Polonya Cumhuriyeti Tatarları Kültür ve Eğitim Birliği'nin kurucularından biridir. Bkz. *Słownik Biograficzny Tatarów Polskich XX Wieku*, Redakcja naukowa Aleksander Miśkiewicz, Muzułmański Związek Religijny w Rzeczypospolitej Polskiej Najwyższe Kolegium Muzułmańskie, Białystok 1438/2016, s. 51.

²⁶ Zofia Miśkiewiczówna, "Kobieta - gospodyni" [Kadın-Ev Sahibesi], *Życie Tatarskie*, S. 1, 1937, s. 14-16; "Kilka danych o Japonii" [Japonya Hakkında Bazı Veriler], *Życie Tatarskie*, S. 5, 1937, s. 6-9; Halime Tuhan Baranowska, "Ze wspomnień generała Tamerlana Ułan-Maluszyckiego" [General Tamerlan Ulan-Maluszycki'nin Anılarından], *Życie Tatarskie*, S.1, 1935, s. 10-12; "Algierja i oazy Saharyjskie" [Cezayir ve Sahranın Vahaları], *Życie Tatarskie*, S. 5, 1935, s. 15-18; "O Czerkiesach w Jugosławji" [Yugoslavya'daki Çerkesler Hakkında], *Życie Tatarskie*, S. 8, 1936, s. 172-173; "Oazy Sahary" [Sahranın Vahaları], *Życie Tatarskie*, S. 1, 1938, s. 6-11.

²⁷ "List Džafer-bey Seydameta, ledera ruchu narodowego Krymu" [Kırım Millî Hareketi Lideri Cafer Seydahmet Bey'den Mektup], *Życie Tatarskie*, S. 4, 1937, s. 10-11; Dr. Abdullah Zihni Soysal, "Kultura Chanatu Krymskiego" [Kırım Hanlığı'nda Kültür], *Życie Tatarskie*, S. 3, 1937, s. 7-10; "Kultura Chanatu Krymskiego", *Życie Tatarskie*, S. 4, 1937, s. 11-15; "Sytuacja kobiety w Chanacie Krymskim" [Kırım Hanlığı'nda Kadının Durumu], *Życie Tatarskie*, S. 6, 1937, s. 4-8; "Sytuacja kobiety w Chanacie Krymskim", *Życie Tatarskie*, S. 7, 1937, s. 8-11; Ayas İshaky, "Pierwszy meczet w Japonji" [Japonya'daki İlk Cami], *Życie Tatarskie*, S. 5, 1935, s. 12-14.

²⁸ Kırımlı Arslanoğlu İbrahim, "Tiurcy w Rumunji" [Romanya'daki Türkler], *Życie Tatarskie*, S. 1, 1935, s. 4-6.

²⁹ Mirza Bala, "Arabja a nowa międzynarodowa sytuacja" [Arabistan ve Yeni Uluslararası Durum], *Życie Tatarskie*, S. 11, 1935, s. 14-15; "Zajścia w Iraku" [Irak'taki Olaylar], *Życie Tatarskie*, S. 12, 1935, s. 15-16; "W świecie muzułmańskim" [Müslüman Dünyasında], *Życie Tatarskie*, S. 1, 1936, s. 13-15; "Prawda o Azerbejdżanie" [Azerbaycan Gerçeği], *Życie Tatarskie*, S. 3, 1936, s. 62-63; "Zatarg Palestyński i Anglja" [Filistin Çatışması ve İngiltere], *Życie Tatarskie*, S. 8, 1936, s. 165-166; "Religja w Z.S.S.R." [SSCB'de Din], *Życie Tatarskie*, S. 1, 1937, s. 8-10; "Azerbejdżan" [Azerbaycan], *Życie Tatarskie*, S. 9, 1937, s. 10-12; "Ruch nacjonalny w Azerbejdżanie" [Azerbaycan Millî Hareketi], *Życie Tatarskie*, S.1, 1938, s. 5-6.

³⁰ Miśkiewicz, *age*, s. 135.

³¹ Danecki, *agm*, s. 48; Grzegorz Czerwiński, "Powrót Czasopism Tatarskich: *Życie Tatarskie* i *Rocznik Tatarów Polskich*", *Bibliotekarz Podlaski*, 1(XXX), Białystok 2015, s. 167.

desteklenmiştir. Zira derginin editörü Stefan Tuhan Mirza Baranowski'nin yayın politikası da içerik çeşitliliğine sahip fazla sayıda makalenin yayımlanması yönünde olmuştur. Dergi 1937 yılının ikinci yarısından itibaren yayın politikasında Polonya Tatarlarının odak noktası olduğu bir çizgiye dönüş yapmaya çalışmıştır. Öyle ki bu dönemde değişen yayın politikasının okuyucu nezdinde bulduğu karşılığı ölçmek üzere önce Pruszków'da ardından da Nowa Wilejka'da bir ortaokul öğretmeni olan Mustafa Gembicki tarafından, birkaç büyük Tatar cemaati arasında çalışma yapılarak ele alınmıştır. Elde edilen verilere göre Życie Tatarskie'nin okur düzeyinin beklenenin aksine oldukça düşük olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.³²

Życie Tatarskie, anlaşılacağı üzere yazar kadrosunun zenginliği ile orantılı olarak içerik düzeyinin çeşitliliği ile de göze çarpmaktadır.³³ Bu durum mümkün olduğunca geniş bir okuyucuyu kitlesini çekmek adına yapılmış bilinçli bir tercihtir. Bu sebeple kuruluş aşamasında tarih, din, eğitim, sağlık, tarım, çeşitli etkinlikler hakkında raporlar ve gündemi oluşturan konuların bir arada sunulmasına karar verilmiştir.³⁴ Nitekim Polonya Cumhuriyeti Tatarları Kültür ve Eğitim Birliği'nin duyuruları, raporları, doğrudan kadın okurlara yönelik makaleler, Türk dünyası, İslâm dünyası, edebî çalışmalar, yapımı II. Dünya Savaşı sebebiyle gerçekleştirilemeyen Varşova Camii'nin inşasına dair yazılar derginin içeriğinde yer alan konulardandır. Böylece Życie Tatarskie Polonya Tatarlarının görüşlerini sunabilecekleri, seslerini duyurabilecekleri bir platform işlevi görmüştür.³⁵

Ali Miśkiewicz, Życie Tatarskie'nin içeriğindeki yazıları değerlendirirken Polonya'daki Tatar toplumunun o dönemdeki güncel meselelerine hâkim olmanın bir gereklilik olduğuna işaret etmektedir. Aksi takdirde yanlış kanaatlere sahip olunabileceği dolayısıyla da yanlış sonuçlara varılabileceği yorumunda bulunmuştur.³⁶ Bu yorum yayının daha çok aktüel tarafını yansıtmaktadır. Mesela dergide Varşova'daki Müslüman cemaatinin yeni imamının seçilmesi ve yine bu konuyla bağlantılı olarak başkent Varşova'da bir cami inşaatının başlaması konusunun yansımalarıyla karşılaşılmaktadır. Hatta bu gelişmelerin Polonya basınında da yer bulduğu bilinmektedir.³⁷

Leh dilinde yayımlanan Życie Tatarskie'nin kapağında iki minare arasındaki hilal çerçeve içerisinde süvari Tatar askeri figürü kullanılmak suretiyle hem İslâm kimliğine hem de Polonya Tatarlarının geçmişteki köklerine atıfta bulunan bir görsel kullanılmıştır. Bu tercih II. Dünya Savaşı öncesi Polonya Tatarlarına ait yayınlardan biri olan Rocznik Tatarski'nin kapağında da benzer surette tercih edilmiştir. Życie Tatarskie'nin 1934 ve 1935 yıllarına ait hemen her sayısında içindekiler listesinden sonraki sayfada Kur'an'dan ayetler verilmek suretiyle makale metinlerine geçiş yapılmıştır. Dergi hakkındaki bir başka husus kimi sayılarında nekroloji türünde kısa metinlerin bulunmasıdır.³⁸ Ayrıca derginin içerik listesinde sayfa numaralarının belirtilmediği görülmektedir.

³² Miśkiewicz, *age*, s. 136-137.

³³ Czerwiński, *agm*, s. 168.

³⁴ Miśkiewicz, *age*, s. 135; Grzegorz Czerwiński "Tatarskie publicystki dwudziestolecia międzywojennego", *Rocznik Tatarów Polskich*, Seriya 2, Tom III (XVII), 2016, s. 43.

³⁵ Danecki, *agm*, s. 48.

³⁶ Miśkiewicz, *age*, s. 138.

³⁷ Leon Kryczyński, "Przegląd Literatury o Islamie i Tatarach Polskich Za r. 1937- I", *Przegląd Islamski*, S. 4, 1937, s. 11-12.

³⁸ "Nekrologi", *Życie Tatarskie*, S. 4, 1934, s.16; "Nekrologi", *Życie Tatarskie*, S. 1, 1936, s. 23.

Życie Tatarskie'nin İçeriği ve Değerlendirmeler

Życie Tatarskie Ocak 1934 tarihinde, on altı sayfadan ibaret ilk sayısı ile yayın hayatına başlamıştır. Polonya Tatarları açısından önem taşıyan bu başlangıç Romanya'daki Türk- Tatar toplumunun sesi olan Emel mecmuasında da duyurulmak suretiyle sevinçle karşılanırken derginin ilk sayısının içeriği hakkında bilgi verilmiştir.³⁹

Życie Tatarskie'nin içeriğinde editör Stefan Tuhana Mirza Baranowski'nin tarihten askerî konulara, İslâm dünyasından güncel ve toplumsal meselelere uzanan çeşitlilikte makaleleri bulunmaktadır. Bunlar, "Filistin'deki Yahudiler ve Araplar", "Halife Hakkında", "Doğu Türkistan'dan", "Yahudiler ve Filistin", "Litvanya Tatarlarının Tarihinden Yapraklar", "Malezyalılar", "Tel Aviv", "Litvanya Tatarlarının Anadilini Kaybetme Nedenleri", "Lipka Adı Nereden Geldi?", "Nikâh Hakkında Malumat", "Filistin", "Doğu Hindistan", "Litvanya Tatarları Hakkındaki Askerî Kayıtlardan (1782-1792)", "Delhi", "Tatar Gelenekleri (Mektuba Cevap)", "Sosyal Hizmetin Amacı (Tartışma Makalesi)", "Łostaje'de Yaz Tatili", "İslâm'da Kadın", "Karma Evlilikler", "Boşanmalar Üzerine", "Polonya'daki Müslimler" dir.⁴⁰

Bu makalelerden "Yahudiler ve Filistin" Yahudilerin kutsal topraklar olarak kabul ettikleri Filistin'e yerleşimlerinin kronolojik temellerini ele almıştır. Kurulması tasarlanan Yahudi devleti için nüfus, iş gücü gibi istatistiki bilgilerin verildiği yazıda belirtildiğine göre 1856'da Sir Moses Montefiore'nin⁴¹ Hayfa yakınlarındaki girişimleri Filistin'de Yahudi yerleşiminin başlamasında önemli bir adımdır. Ardından Adolf Cremieut, tüm Yahudileri bir araya getirmeyi amaçlayan "Alliance Israelite Universelle" adlı bir birlik kurmuştur. Bu birlik 1869'da Filistin'de ziraat alanında bir İbrani-Fransız okulu açmıştır. Dr. Leon Pinsker ise Filistin'e Yahudi göçüne dair ajitasyon yöntemiyle faaliyet gösteren "Hovewei Cian" hareketine hayat vermiş ve nihayet Siyonizmin kurucu olarak bilinen Theodor Herzl'in 1895'te yayımlanan ve Filistin'e göç etme dürtüsünü teşvik eden kitabının etkisi üzerinde durulmuştur. Herzl'in Filistin meselesi üzerine Osmanlı hükümeti ile yaptığı pazarlık ve aldığı başarısız sonuç, İngiliz hükümetinin Filistin'de Yahudiler için *millî bir yuva* kurulmasına dair beslediği sempati hakkında bilgi verilmiştir.⁴²

³⁹ "Türklük Cephesinde: Tatar Hayatı", *Emel*, S. 3, 1934, s. 22-23.

⁴⁰ Stefan Tuhana Mirza Baranowski, "Żydzi i Arabowie w Palestynie", *Życie Tatarskie*, S. 1, 1934; "O Chalifacie", *Życie Tatarskie*, S. 2, 1934, s. 2-3; "Z Turkiestanu Wschodniego", *Życie Tatarskie*, S. 4, 1934, s. 11-12; "Żydzi a Palestyna", *Życie Tatarskie*, S. 5, 1934; "Żydzi a Palestyna", *Życie Tatarskie*, S. 8, 1934, s. 8-9; "Kartki z dziejów Tatarów litewskich", *Życie Tatarskie*, S. 8, 1934, s. 10-13; "Kartki z dziejów Tatarów litewskich", *Życie Tatarski*, S. 1, 1935, s. 12-14; "Kartki z dziejów Tatarów litewskich", *Życie Tatarskie*, S. 2, 1935, s. 10-11; "Kartki z dziejów Tatarów litewskich", *Życie Tatarskie*, S. 3, 1935, s. 6-8; "Malajczycy", *Życie Tatarskie*, S. 4, 1935, s. 8-11; "Kartki z dziejów Tatarów litewskich", *Życie Tatarskie*, S. 4, 1935, s. 15-18; "Tel-Aviv", *Życie Tatarskie*, S. 12, 1935, s. 14-15; "Przyczyny zaginięcia języka ojczystego u Tatarów Litewskich", *Życie Tatarskie*, S. 1, 1936; "Skąd powstała nazwa Lipków", *Życie Tatarskie*, S. 3, 1936, s. 58-61; "Żydzi a Palestyna", *Życie Tatarskie*, S. 4, 1936, s. 81-86; "Jeszcze o nikiachu", *Życie Tatarskie*, S. 5, 1936, s. 114-115; "Palestyna", *Życie Tatarskie*, S. 6-7, 1936; "Indie Wschodnie", *Życie Tatarskie*, S. 8, 1936, s. 169-172; "Z akt wojskowych o Tatarach litewskich (1782-1792)", *Życie Tatarskie*, S. 8, 1936, s. 179-180; "Delhi", *Życie Tatarskie*, S. 11, 1936; "Z akt wojskowych o Tatarach litewskich (1782-1792)", *Życie Tatarskie*, S. 1, 1937, s. 16-19; "Tradycje tatarskie (Odpowiedź na list)", *Życie Tatarskie*, S. 7, 1937; "Letnie wywczasy w Łostajach", *Życie Tatarskie*, S. 9, 1937; "Cel pracy społecznej (Artykuł dyskusyjny)", *Życie Tatarskie*, S. 10, 1937, s. 1-4; "Kobieta w islami", *Życie Tatarskie*, S. 11, 1937, s. 1-7; "Mieszane małżeństwa", *Życie Tatarskie*, S. 11, 1938, s. 12-14; "Jeszcze o rozwodach", *Życie Tatarskie*, S. 3, 1939; "Muzułmanka w Polsce", *Życie Tatarskie*, S. 5, 1939.

⁴¹ Bankacı olan Sir Moses Montefiore (1774-1885), Yahudi Toplulukları Birliği başkanıdır. Montefiore, modern Yahudi milliyetçiliğinin yükselişindeki önemini yanı sıra farklı ülkelerde yaşayan ve *Yahudi Enternasyonal* tabirinde karşılığını bulan, Yahudiler arasındaki teması teşvik eden bir figürdür. Bkz. Anita Palimaka, "Zmiany w sytuacji prawnej Żydów na ziemiach zaboru rosyjskiego w pierwszej połowie XIX wieku (do 1862 r.)", *Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne*, 42/1, 2009, s. 130; Abigail Green, "Sir Moses Montefiore and The Making of The Jewish International", *Journal of Modern Jewish Studies*, 7(3), 2008, s. 288-289.

⁴² Stefan Tuhana Mirza Baranowski, "Żydzi a Palestyna", *Życie Tatarskie*, S. 4, 1936, s. 81-82.

“Litvanya Tatarları Hakkındaki Askerî Kayıtlardan (1782-1792)” adlı bölümler halinde yayımlanan yazısında eski Lehistan-Litvanya ordusunda hizmet eden Tatarlara dair teknik detaylar hakkında bilgiler verilmiştir. Örneğin 1937 yılının 1. sayısında Litvanya Büyük Dukalığı’nın öncü alaylarında görev yapan rütbeli Tatarlar ve sancakları altındaki askerlerin listesi sunulmuştur.⁴³ Ayrıca öncü alaydaki Albay Mirza Baranowski’nin emir mektubu ile Binbaşı Ahmatowicz’in bir Rus subayının tutuklanmasına dair raporu yayımlanmıştır.⁴⁴

Stefan Tuhan Mirza Baranowski’nin bir başka makalesi “Tatar Gelenekleri (Mektuba Cevap)” başlığını taşımaktadır. Yazıda iki dünya savaşı arası dönemde Polonya’daki Tatar toplumu ile ilgili bir durum değerlendirmesi yapılmıştır. Polonya Tatarlarının cesaret örneği sergilediği askerî geçmişine değinerek yapılan girişten sonra zaman içinde Tatarların kendilerine askerî karakterin yerini alan başka alanlar açtıkları vurgulanmıştır. Bu doğrultuda yerel toplumun (Polonyalıların) Tatarlara olan güvenini örnekleyen bazı şahsiyetlerden (Aleksander Kryczyński gibi) bahsedilmiştir. Aynı zamanda Vilnius arşivlerindeki belgeler arasında Polonyalıların Tatar toplumuna olan güvenini kanıtlayan nitelikte kayıtlar bulunduğu belirtilmiştir. I. Dünya Savaşı’nın Tatarları üç parçaya [Litvanya, Polonya, Belarus] ayırmasının Tatarlar açısından doğurduğu olumsuz sonuçların yanı sıra bu bölünmenin Tatarlar üzerindeki etkisinin asgari düzeyde olduğu ifade edilmiştir. Bu durumun kaynağı olarak Tatarların atalarından devralarak benimsedikleri değerleri ve gelenekleri ile takip ettikleri İslâm ilkeleri gösterilmiştir.⁴⁵ Ayrıca genç nesli nasıl yetiştirmek gerektiği konusunda tespitlerde bulunulmuştur. Bu konuda din hizmetlileri olan imamlara, Polonya Cumhuriyeti Tatarları Kültür ve Eğitim Birliği’nin şubelerine önemli görevler düştüğü belirtilmiştir.⁴⁶

Stefan Tuhan Mirza Baranowski’ye ait bir başka yazı, gündeme dair olan “Sosyal Hizmetin Amacı (Tartışma Makalesi)” dir. *Życie Tatarskie*’nin 8. sayısında (1937) Leon Nayman Mirza Kryczyński’nin “O trudnościach pracy społecznej” [Sosyal Hizmetlerin Zorlukları Hakkında] adlı makalesine istinaden yayımlanmış bir yazıdır. Leon Nayman Mirza Kryczyński’nin makalesinde kimi Tatar aktivistlerin çalışmalarının, Tatar halkına gönüllü olarak hizmet etmek arzusundan kaynaklanmadığı kendi kişisel amaçlarının motive ettiğini ileri sürmesi ve bu tip şahsiyetleri keskin bir dille eleştirmesine karşılık olarak Baranowski yazısını cevap niteliğinde kaleme almıştır. Eleştirmenin kolay, başkalarının iyiliği için çalışmanın zor olduğunu ifade eden Baranowski kişisel motivasyonlarla çalışmanın, milleti için hiçbir şey yapmamaktan iyi olduğunu belirtmiştir. Ayrıca sosyal hizmetin amacının maddi ve manevi anlamda kültürün yükseltilmesi olduğunu söyleyen Kryczyński’nin bir çözüm sunmadığı tespitinde bulunulmuştur. Aynı doğrultuda Baranowski kişisel olarak Tatar geleneklerinden uzaklaşılmasında hususundaki hassasiyetini çeşitli platformlarda dile getirdiğini ve Vilnius Tatar Gençlik Merkezi’nin bu yönde çalıştığını, üyelerini ahlaki söylemleri yaymak ve eski Tatar geleneklerine geri dönmek üzere yönlendirdiğini açıklamıştır. Baranowski’nin argümanına göre eğer *Życie Tatarskie*’nin istisnasız tüm evlere ulaşırsa bu konudaki canlanmanın gerçekleşmesi yönünde etkisinin büyük olacağını ifade etmiştir.

Baranowski makalesini, *Życie Tatarskie*’nin 9. sayısında yayımlanan ve Ali İsmail Woronowicz’e ait olan “Nasza praca społeczna” [Sosyal Hizmetimiz] adlı yazıyla da ilişkilendirmiştir. Yoksulluk ile ilgili sorunların gündeme getirildiği Woronowicz’in yazısından yola çıkarak bu sorununun nasıl düzeltilebileceği sorusuna cevap arayışında olduğu ve *Türkiye’ye göç yoluyla mı düzeltilebilir?* sorusunu sorduğu görülmektedir. Bu soruya verdiği cevap ise *hem evet hem hayır* şeklindedir. Türkiye’ye hangi koşullar altında gidilirse sorunun üstesinden

⁴³ Stefan Tuhan Mirza Baranowski, “Z akt wojskowych o Tatarach litewskich (1782—1792)”, *Życie Tatarskie*, S. 1, 1937, s. 16-18.

⁴⁴ *Agm*, s. 18-19.

⁴⁵ Stefan Tuhan Mirza Baranowski, “Tradycje tatarskie (Odpowiedź na list)”, *Życie Tatarskie*, S. 7, 1937, s. 1-2.

⁴⁶ *Agm*, s. 2-3.

gelinebileceği üzerinde durulmuştur. Ayrıca yapılan göç başvurularına karşı Türk hükümetinin ve Varşova'daki Türk konsolosluğunun sessiz kalması bir yana göçmen olarak gitmenin de riskli bir konu olduğunu ifade etmiştir. Yine Woronowicz'in aynı makalesinden hareketle Polonya'daki Tatar toplumunun sorunlarını bütüncül bir yaklaşımla ele almıştır. Başlıca sorunların yoksulluk, işsizlik, toprak yetersizliği, camilerin tenhaliği ve suçlarda artış gibi ögeler olduğunu sıralamıştır. Yazısını Tatar toplumunun refahı için tüm bu sorunlara çözüm olabilecek bir proje önerisiyle devam ettiren Baranowski önerisinin eleştiriyi ve yeni önerilere açık olduğunu belirtmiştir.⁴⁷

“İslâm'da Kadın” adlı bir başka yazısında Avrupalıların İslâm ve Müslüman ülkelerde kadının rolü hakkında çok az şey bildiklerini belirterek giriş yapan Stefan Tuhan Mirza Baranowski makalesini çeşitli alt başlıklar halinde sunmuştur. Bu alt başlıklar ve içerikleri aşağıdaki gibidir:

-“Kur'an": Kuran-ı Kerim'in Leh diline tercümesini yapan Jan Tarak Buczacki'nin tercümesinde bazı yanlışlıklar olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca İslâm'ın temel ilkelerini açıklanmış ve Arapların Müslüman milletlerin sosyal sistemi üzerindeki etkileri açıklanmıştır.

-“Muhammed'e Kadar Kadın”: Arap toplumunda kadın kimliğinin dezavantajlı yönüne işaret edilmiştir.

-“Muhammed Zamanı ve Sonrasında Kadın”: Kız çocukların öldürülmesinin yasaklanması, İslâm'ın ilkeleri doğrultusunda evlilik ve miras hukuku ile gelen kazanımlar söz konusu edilmiştir.

-“Anne”: Kuran'ın anneliği konumlandığı yüksek mertebe anlatılmıştır.⁴⁸

-“Evlilik”: İslâmiyet'in kaideleri çerçevesinde evlilik hayatının düzenlenmesinin kadınların hayatına getirdiği olumlu koşullar üzerinde durulmuştur. Örneğin evliliğin bitmesi söz konusu olduğunda kadının geleceğinin teminat altına alınması hususu, erkeklerin eşlerine karşı olan sorumlulukların tanımlanması ve kadın kölelerin zina yapmaya zorlanmaması konularına dikkat çekilmiştir.

-“Miras Hukuku”: Babanın ölümü durumunda eşine ve kız-erkek çocuklarına düşen miras hakkının İslâm'a göre pay edilişi açıklanmıştır.

-“Boşanma”: İslâmiyet ile birlikte boşanmanın da bir hak olarak toplumsal yaşama dâhil olduğu ve boşanmanın hangi şartlar altında gerçekleşebileceğinin İslâmiyet'e göre tanımı yapılmıştır.

-“Çok Eşlilik”: Hukuken onaylanan çok eşliliğin Hz. Muhammed döneminin hangi sosyolojik koşulları altında ve ihtiyaçlar sebebiyle bir zorunluluk olarak ortaya çıktığı açıklanmıştır.⁴⁹

-“Doğuda Kadın ve Kültür”: Hz. Muhammed'in ölümünün ardından gelen hilafet döneminde meydana gelen siyasî ve kültürel gelişmeler üzerinde durulmuştur. Arap toplumunun medeni bir görünüme kavuştuğu bu dönemde Arap kadınının sosyal ve kültürel hayatın içinde saygı duyulan bir çizgiye geldiği ifade edilmiştir. Doğudaki Arap kadınının o dönemki saygınlığı ile yüzyıllar sonra Avrupa toplumunun engizisyon sistemi vasıtasıyla kadınları yaktığı bir seviyeyi yaşaması ironik üslûpla mukayese edilmiştir. Ancak Arap toplumundaki çok eşliliğin kadının aile hayatına olumsuz yöndeki etkileri de anlatılmıştır.⁵⁰

-“Arap Kültürünün Kaybı”: Arap kültürünün gerilemesine yol açan Moğol istilası gibi siyasî faktörlerin etkilerinden söz edilmiştir.⁵¹

⁴⁷ Stefan Tuhan Mirza Baranowski, “*Cel pracy społecznej (Artykuł dyskusyjny)*”, *Życie Tatarskie*, S. 10, 1937, s. 1-2.

⁴⁸ Stefan Tuhan Mirza Baranowski, “*Kobieta w islami*”, *Życie Tatarskie*, S. 11, 1937, s. 1-2.

⁴⁹ *Agm*, s. 3-4.

⁵⁰ *Agm*, s. 5-6.

⁵¹ *Agm*, s. 7.

Życie Tatarskie'nin ilk sayısından itibaren Müftü Dr. Jakub Szynekiewicz' in 18 Mart-18 Temmuz 1930 tarihleri arasında Mısır, Hicaz, Suriye ve Filistin'e yaptığı seyahatlere dair izlenimlerini içeren yazıları (raporları) bölümler halinde yayımlanmıştır.⁵² Bunun yanı sıra yine Jakub Szynekiewicz'e ait "Suriye ve Filistin", "İslâm'da Hoşgörü", İslâm'ın Doğu Hindistan topraklarındaki köklerini ve Türk hükümdarların (özellikle Gazneli Sultan Mahmut) bu bölgeye düzenlediği seferlerle İslâm'ın kalıcı olarak etkisini yayma konusundaki rollerini ele aldığı "Doğu Hindistan'da İslâm'ın Kısa Bir Özeti" ve "Doğu Hindistan Gezisinden İzlenimler" adlı makaleler de bulunmaktadır.⁵³

El- Ezher Üniversitesi öğrencileri olan ve 1936'da Polonya'ya dönen Ali İsmail Woronowicz ve Mustafa Aleksandrowicz de *Życie Tatarskie*'de ilahiyat, İslâm dünyası ve toplumsal sorunları gündeme getiren makaleler kaleme almışlardır. Ayrıca Kahire'de eğitim almalarından kaynaklı olarak Mısır'a dair yerel renkler içeren yazıları bulunmaktadır.⁵⁴

Ali İsmail Woronowicz'e ait olan makaleler "*Kahire'deki El-Ezher Üniversitesi*", "*İslâm'ın Özü*", "*Bayram*", "*Yeni Yol*", "*Mısır'dan Bir Ayuç İzlenim*", "*Mısırlı Fellah*", "*Araplar ve Yahudilerin Filistin'e Göçü*", "*Mısırlı Kadın*", "*İslâm ve Kadın*", "*Müslüman İbadethanesinin İçi*", "*Kahire'den Resimler*", "*Kahire'de İslâm Mimarisi*", "*Kapitülasyonlar ve Mısır*" (üç bölüm), "*Sosyal Hizmetimiz*", "*Tatar Millî Mutfağı*", "*Başlıksız*", "*İnanalım ve Özverili Olalım*", "*Gerçeklik*", "*Kitabe hakkında Bir Hikâye*", "*Babalarımızı Onurlandıralım*", "*Polonyalı Müslümanların Dinî Yüzü Hakkında*", "*Sünniler ve Şiiler*", "*Müslüman Din Adamları ve Yetiştiriciler İçin İslâm Din Kursu*" başlıklarını taşımaktadır.⁵⁵

Mustafa Aleksandrowicz'e ait olan makaleler ise "Türkiye Cumhuriyeti'nin 10. Yıldönümü İçin", "Mısır Gezisinden" (üç bölüm), "Filistin'deki Durum", "El-Ezher", "Şah ve Gazi", "Necran ve Yam Halkına Büyük Suud Tezkeresi", "Arap-Asya Doğusunda Uluslararası Sorunlar", "Habeşistan ve Müslümanlar", "İslâm ve Vehhâbilik", "Mısır'ın Bağımsızlık Mücadelesi", "Arap Sorunu" (üç bölüm), "Sudan'da İngiltere ve Mısır", "Kahire - Tezatlıklar Şehri", "Komünizm ve İslâm", "Nikâh ve Mehir Kelimelerinin Anlamı", "İskenderiye Kütüphanesini Kim Yaktı?",

⁵² Jakub Szynekiewicz, "Sprawozdanie z podróży do Syrji" [Suriye Gezisi Raporu], *Życie Tatarskie*, S. 2, 1934, s. 3-4; "Sprawozdanie z podróży do Syrji", *Życie Tatarskie*, S. 3, 1934, s. 5-6; "Sprawozdanie z podróży do Syrji", *Życie Tatarskie*, S. 4, 1934, s. 3-5; "Sprawozdanie z podróży do Hedżasu" [Hicaz Gezisi Raporu], *Życie Tatarskie*, S. 8, 1934, s. 3-6; "Sprawozdanie z podróży do Hedżasu", *Życie Tatarskie*, S. 1, 1935, s. 2-4; "Sprawozdanie z podróży do Hedżasu", *Życie Tatarskie*, S. 2, 1935, s. 2-3.

⁵³ Jakub Szynekiewicz, "Syrja i Palestyna" [Suriye ve Filistin], *Życie Tatarskie*, S. 4, 1935, s. 10-13; *Tolerancja w islamie*, *Życie Tatarskie*, S. 12, 1934; "Syrja i Palestyna", *Życie Tatarskie*, S. 5, 1935, s. 2-5; "Krótki zarys islamu w Indiach Wschodnich", *Życie Tatarskie*, S. 2, 1938; "Krótki zarys islamu w Indiach Wschodnich", *Życie Tatarskie*, S. 3, 1938; "Wrażenia z podróży do Indii Wschodnich", *Życie Tatarskie*, S. 4, 1938; "Wrażenia z podróży do Indii Wschodnich", *Życie Tatarskie*, S. 7, 1939.

⁵⁴ Miśkiewicz, *age*, s. 136.

⁵⁵ Ali İsmail Woronowicz, "Uniwersytet Al-Azhar w Kairze", *Życie Tatarskie*, S. 3, 1934, s. 2-5; "Istota Islamu", *Życie Tatarskie*, S. 4, 1934, s. 7-8; "Bajram", *Życie Tatarskie*, S. 4, 1934, s. 9-10; "Nowa droga", *Życie Tatarskie*, S. 9, 1934; "Garsć wrażeń z Egiptu", *Życie Tatarskie*, S. 1, 1935, s. 6-9; "Fellach Egipski", *Życie Tatarskie*, S. 5, 1935, s. 8-11; "Arabowie i emigracja Żydów do Palestyny", *Życie Tatarskie*, S. 8, 1935; "Kobieta egipska", *Życie Tatarskie*, S. 10, 1935; "Islam a kobieta", *Życie Tatarskie*, S. 2, 1936, s. 32-36; "Wnętrze świątyni muzułmańskiej", *Życie Tatarskie*, S. 4, 1936, s. 86-88; "Obrazki kairskie", *Życie Tatarskie*, S. 5, 1936, s. 101-106; "Budownictwo muzułmańskie w Al-Qahira", *Życie Tatarskie*, S. 6-7, 1936; "Kapitulacje a Egipt", *Życie Tatarskie*, S. 9, 1936, s. 185-188; "Kapitulacje a Egipt", *Życie Tatarskie*, S. 10, 1936, s. 209-212; "Kapitulacje a Egipt", *Życie Tatarskie*, S. 11, 1936, s. 233-237; "Nasza praca społeczna", *Życie Tatarskie*, S. 9, 1937, s. 5-6; "Tatarska kuchnia narodowa", *Życie Tatarskie*, S. 9, 1937, s. 12-14; "Bez tytułu", *Życie Tatarskie*, 1937, S. 11, s. 12-13; "Wierzymy i bądzmy ofiarni", *Życie Tatarskie*, 1938, S. 1, s. 1-2; "Rzeczywistość", *Życie Tatarskie*, S. 3, 1938; "Opowieść o Abidzie", *Życie Tatarskie*, S. 5, 1938; "Czcijmy ojców naszych", *Życie Tatarskie*, S. 9, 1938; "O oblicze religijne Muślimów polskich", *Życie Tatarskie*, S. 3, 1939; "Sunnici i szyci", *Życie Tatarskie*, S. 6, 1939; "Kurs nauki religii Islamu dla hodźych i duchowieństwa muzułmańskiego", *Życie Tatarskie*, S. 8, 1939.

“Modern Mısır Edebiyatı”, “Kahire’deki Camiler”, “Türk İstanbul’un 500. Yıldönümü İçin”, “Büyük Çöller Diyarında”, “Bedevinin Sosyal Sistemi ve Yaşamı”, “Göçebelerin Savaşçı Gelenekleri” başlıklı metinlerdir.⁵⁶

Życie Tatarskie dergisinde kadınları ilgilendiren tematik metinler de yayımlanmıştır. Genellikle üniversite eğitimi almış ve profesyonel mesleki hayata sahip olan Tatar kadın yazarlar tarafından kaleme alınan bu makaleler, Polonya’nın çeşitli bölgelerine yayılmış olan ve farklı sosyo-kültürel koşullar altında yaşayan tüm Tatar kadınlara hitap eden bir anlayışla yazılmıştır. Bu anlamda kadın meselelerine dair radikal eğilimler içermeyen ancak Tatar kadınlarının özgürleşmesi adına cesaret veren bir üslûp kullanılmıştır.

Życie Tatarskie’nin ilk kadın makalesi Zofia Miśkiewiczówna’ya ait olup “Müslimelere” başlığını taşımaktadır. Makalede yazı işlerinin kadınlara yönelik bir sütun ayrılması hakkındaki yayın planına değinilmiştir. Böylece özellikle kasaba ve köylerdeki Tatar kadın okurları bilgilendirmek suretiyle eğitici bir işlev görmenin hedeflendiği belirtilmiştir. Gelecek nesiller olan çocukların daha iyi yetiştirilebilmesi adına Tatar kadınlarının eğitilmiş bireyler olmalarının önemi ifade edilmiştir.⁵⁷ Bir hekim olan Ajsza Muchówna, kadın kimliği ekseninde daha çok sağlıkla ilgili (çocuk gelişimi ve hijyen hakkında) bilinç kazandırmayı amaçlayan konuları gündeme getirmiştir.⁵⁸ Ajsza Muchówna’nın sosyal meseleleri ilgilendiren yazıları da bulunmaktadır. İki bölüm halinde yayımlanan “Alkolizm” bunlardan biridir. Makalede alkolün insan sağlığı ve davranışları ve bu davranışların çevre üzerindeki etkisi ele alınmıştır. Erken yaşlarda alkolle tanışan gençlerin bu tutumu ailedeki bağımlılıkla ilişkilendirilmiş ve yazıda bu soruna dair istatistikî bilgilere de yer verilmiştir.⁵⁹ Bir başka kadın yazar Tamara Szechidewiczówna ise “Yetişkinler ve Çocuklar” adlı makalesinde çocuk psikolojisinin şekillenmesinde yasaklar yerine anlayışa dayalı bir yaklaşımın kullanılmasının gerekliliği üzerinde durmuştur. Ayrıca ebeveynlerin, çocukların cinsel eğitimi ile ilgilenmesi, bu konuda gizlilikten kaçınması ve çocukların ergenlik döneminde cinsiyetleri ile ilgili bilgilendirilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır.⁶⁰ Tamara Szechidewiczówna’nın “Türk Kadının Dünü ve Bugünü” başlıklı yazısı da ayrıca dikkat çekmektedir. Yazar sosyal hayatta kadının önündeki engellerin İslâm geleneğinden kaynaklanmadığını dinî prensiplerin erkekler tarafından yanlış yorumlanmasının bir sonucu olduğunu vurgulamıştır. Bunu, Hz. Muhammed zamanında kadınların İslâmiyet öncesi durumlarından daha ileri bir seviyeye yükselerek pek çok özgürlükten

⁵⁶ Mustafa Aleksandrowicz, “Na 10-lecie Republiki Tureckiej”, *Życie Tatarskie*, S. 1, 1934, s. 3-5; “Z podróży do Egiptu”, *Życie Tatarskie*, S. 2, 1934, s. 5; “Z podróży do Egiptu”, *Życie Tatarskie*, S. 3, 1934, s. 10-12; “Z podróży do Egiptu”, *Życie Tatarskie*, S. 4, 1934, s. 10-11; “Sytuacja w Palestynie”, *Życie Tatarskie*, S. 4, 1934, s. 2-3; “Al-Azhar”, *Życie Tatarskie*, S. 6, 1934; “Szach u Ghaziego”, *Życie Tatarskie*, S. 7, 1934, s. 9-10; “Pismo Suuda Wielkiego do ludności Nedżranu i Jamu”, *Życie Tatarskie*, S. 11, 1934, s. 2-3; “Powikłania międzynarodowe na Wschodzie arabsko-azjatyckim”, *Życie Tatarskie*, S. 3, 1935, s. 2-6; “Powikłania międzynarodowe na Wschodzie arabsko-azjatyckim”, *Życie Tatarskie*, S. 4, 1935, s. 2-4; “Abisynia i muzułmanie”, *Życie Tatarskie*, S. 7, 1935, s. 2-6; “Islam i Wahhabityzm”, *Życie Tatarskie*, S. 11, 1935, s. 7-11; “Walka o niepodległość Egiptu”, *Życie Tatarskie*, S. 1, 1936, s. 11-13; “Kwestja arabska (I)”, *Życie Tatarskie*, S. 2, 1936, s. 27-32; “Kwestja arabska (II)”, *Życie Tatarskie*, S. 3, 1936, s. 49-52; “Kwestja arabska (III)”, *Życie Tatarskie*, S. 4, 1936, s. 74-78; “Anglia i Egipt w Sudanie. Na marginesie konferencji angielsko-egipskiej”, *Życie Tatarskie*, S. 6-7, 1936, s. 134-137; “Kair – miasto kontrastów”, *Życie Tatarskie*, S. 8, 1936, s. 161-165; “Komunizm a Islam”, *Życie Tatarskie*, S. 9, 1936, s. 194-197; “Znaczenie wyrazów nikiach i mahr”, *Życie Tatarskie*, S. 2, 1937, s. 18-19; “Kto spalił bibliotekę w Aleksandrii?”, *Życie Tatarskie*, S. 3, 1937, s. 1-3; “Literatura Egiptu współczesnego”, *Życie Tatarskie*, S. 6, 1937, s. 12-16; “Meczety w Kairze”, *Życie Tatarskie*, S. 10, 1937, s. 7-10; “Na pięćsetlecie tureckiego Stambułu”, *Życie Tatarskie*, S. 9, 1938, s. 15-18; “W kraju wielkich pustyń”, *Życie Tatarskie*, S. 12, 1938; “Ustrój społeczny i życie Beduina”, *Życie Tatarskie*, S. 1, 1939; “Rycerskie obyczaje nomadów”, *Życie Tatarskie*, S. 3, 1939.

⁵⁷ Czerwiński, *agm*, s. 43; “Türklük Cephesinde: Tatar Hayatı”, s. 22.

⁵⁸ Ajsza Muchówna, “Wychowanie fizyczne dziecka do lat 2-3. (Z cyklu Hygiena w domu)”, *Życie Tatarskie*, S. 2, 1934, s. 6-8; “Wychowanie fizyczne dziecka do lat 2-3. (Z cyklu Hygiena w domu)”, *Życie Tatarskie*, S. 3, 1934, s. 12-14.

⁵⁹ Ajsza Muchówna, “Alkoholizm”, *Życie Tatarskie*, S. 5, 1934; “Alkoholizm”, *Życie Tatarskie*, S. 8, 1934, s. 9-10.

⁶⁰ Tamara Szechidewiczówna, “Dorośli i dzieci”, *Życie Tatarskie*, S. 5, 1936, s. 106-109.

yararlanabilen duruma gelmeleriyle açıklamıştır. Yazıdaki en çarpıcı husus ise *Kemal Paşa*'nın sosyal hayattan izole edilmiş Türk kadını bu durumdan kurtaran bir lider olduğunu “*Türk kadını yüzyıllar süren sefaletin zincirlerinden kurtaran ve onu dünyanın diğer kadınlarıyla eşit hale getiren özgürlüğünü veren dâhî başkan, Kur’an’a itaat etti.*” demek suretiyle Türk kadınlarının hayatını değiştiren reformları onayladığını ifade etmesidir.⁶¹ M. C. imzalı makale olan “Genç Bir Annenin Sesi” adlı bir başka yazının içeriği, fiziksel cezalara karşı çıkılan ve modern pedagoji temayüllerini içeren bağlamdadır.⁶² Kadına dair gündeme gelen bir başka konu eşit haklar ve boşanma meselesidir. Polonya’da yaşayan Tatar kadınları Müslüman doğu toplumlarındaki kadınlara nispeten daha özgür koşullara (Polonya Tatarları arasında çok eşliliğin olmaması gibi) sahip olmakla birlikte Tatar kadınların imam seçiminde oy kullanma hakkına sahip olmadığı belirtilmiştir. Ayrıca boşanma durumunda da haklarının sınırlı olmasına değinilmiştir. Bir erkek için çok çeşitli sebepler boşanma talebini karşılarken kadın için, erkeğin eşine ve çocuklarına bakma yükümlülüğünü yerine getirmemesi ve uzun süre yanında bulunmaması durumunda söz konusu olduğu ifade edilmiştir. Dolayısıyla erkek için boşanmanın daha kolay olduğu vurgusu yapılmıştır. Słonim’deki Tatar kütüphanesinde çalışan Aserianna Smolska, “Bir Kadının Kaderine Dair Endişesi” başlıklı yazısı kadın ve erkek arasındaki eşitsizlik sorununa değinmiştir.⁶³ Aserianna Smolska’nın metnine atıfta bulunan Zofia Miśkiewiczówna ise “Polonya’da Müslimelerin Kaderi” başlıklı makalesinde Tatar kadınların imam seçimindeki dışlanmasına değinmiş ve boşanmaların daha sık yaşanmaya başladığı bir çağda nikâhın kadını güvence altına alan yönünü açıklamıştır. İmam seçimindeki adaletsizliği oy hakkından mahrum kalan kadınların halen imam seçebilen erkeklerden daha dindar olduğunu öne sürerek savunmuştur. Aynı metinde tüm Tatarları kadın haklarına saygı duymaya çağırmıştır.⁶⁴ Ewa Miśkiewiczówna’nın “Günümüz Kadınının Sorumlulukları” adlı makalesinde modern dönemin, Polonya Tatarlarının hayatına getirdiği değişimler konu edilmiştir. Yazar modern yaşamın Polonya Tatarlarına dayattığı yeniliklere değinerek eğitimin bunlardan biri olduğunu ifade etmiştir. Kişinin bilgisini arttırmak adına en erişilebilir ve basit yolun kütüphaneleri kullanmak olduğunu önermiştir. Kadınların toplumdaki geleneksel rolüne işaret etmiştir.⁶⁵ Zofia Miśkiewiczówna “Kadın-Ev Sahibesi” adlı yazısında kadına uygun çalışma alanları hakkındaki görüşlerine yer vermiştir. Yazar, bir kadın için aile bütçesine katkı sağlayacak beceriler olarak dikiş dikmek, nakış işlemek ve kâtibelik gibi faaliyetleri sıralamıştır.⁶⁶ Dergiye makaleleriyle katkı sağlayan kadın yazarların kadın hakları ve sosyal meseleler üzerine yazdıkları içerikler bütüncül olarak değerlendirildiğinde Polonya’daki Müslüman Tatar hanımlarının Ortadoğu’daki kadınlardan daha iyi bir konuma sahip olmanın bilinciyle yazılarını kaleme aldıkları görülmektedir.

Życie Tatarskie’de Ali Murza - Murzicz’in çeşitli etkinliklere dair yayımlanan yazıları Polonya’nın savaşlar arası dönemde Promete hareketi dolayısıyla âdeta bir sığınak olduğunu hatırlatan niteliktedir. Ali Murza - Murzicz özellikle Kırım Tatarlarının çeşitli etkinlikleri hakkında bilgilendiren içerikteki yazılarını Sovyet boyunduruğu altındaki Kırım’ın durumunu betimleyen öğelerle işlemiştir. Bunlardan biri “Özgürlüğe Doğru”dur. Yazısında Polonya’daki Kırımlı bir grup gencin Kırım’ın istiklâli için daha çok Varşova’da ve Vilnius’ta faaliyet gösterdiklerini, Varşova’da 24 Kasım 1937 tarihinde Kurultay Hükümeti’nin kuruluşunun 20. yıldönümü münasebetiyle düzenlenen töreni kaydetmiştir. Bu törende Kırım gençlerini Selim Ortay ve Edige Szynekiewicz temsil etmiştir. Tören münasebetiyle Selim Ortay tarafından Leh

⁶¹ Tamara Szehidewiczówna, “Turczynka niegdyś a dziś”, *Życie Tatarskie*, S. 6, 1934, s. 13.

⁶² M. C., “Głos młodej matki”, *Życie Tatarskie*, S. 2, 1934, s. 9-10.

⁶³ Aserianna Smolska, “W trosce o los kobiety”, *Życie Tatarskie*, S. 4, 1936, s. 89.

⁶⁴ Zofia Miśkiewiczówna, “Dola muzułmanki w Polsce”, *Życie Tatarskie*, S. 6-7, 1936, s. 141.

⁶⁵ Ewa Miśkiewiczówna, “Obowiązki kobiety w dobie obecnej”, *Życie Tatarskie*, S. 12, 1934, s. 21.

⁶⁶ Zofia Miśkiewiczówna, “Kobieta – gospodyni”, *Życie Tatarskie*, S. 1, 1937, s. 14-16.

dilinde hazırlanan “O niepodległość Krymu” [Kırım İstiklâl Davası]⁶⁷ adlı yayının hakkında bilgi verirken törenin Polonyalı gençlerle bütünleştirici ruhuna değinmiştir.⁶⁸ Aynı bağlamdaki bir başka yazısı “Unutulmaz Bir Kahraman” başlığını taşımaktadır. Bolşevikler tarafından 23 Şubat 1918 tarihinde şehit edilen Numan Çelebi Cihan’ın hatırasını anmak üzere ölüm yıldönümüne istinaden Varşova’daki Şark Enstitüsü’nün Kırım Şubesi’nde bir anma gecesi düzenlendiği ve bu toplantıda Kırmımlı gençlerden İbrahim Otar’ın Kurultay Hükümeti’nin başkanı Çelebi Cihan hakkında bir sunum yaptığı belirtilmektedir. Çelebi Cihan’ın hayatı, faaliyetleri ve Cafer Seydahmet Bey ile yollarının kesişmesinden Kurultay Hükümeti’ne giden süreçte oynadığı önemli rolü üzerine bir yazıdır. Yazıda ayrıca Çelebi Cihan’ın Polonya Cumhuriyeti’nin lideri Mareşal Piłsudski ile âdeta özdeşleştirildiği görülmektedir.⁶⁹ Bunların dışında Promete hareketi içerisinde İdil-Ural Türklerinin lideri ve temsilcisi olan Ayaz İshakî Bey hakkında “Akademide Ayaz İshakî Bey Onuruna” başlıklı bir yazısı bulunmaktadır. 5 Mart 1937 tarihinde, Şark Enstitüsü bünyesinde faaliyet gösteren Şarkiyatçı Gençler Cemiyeti’nin Kırım-İdil Ural Şubesi tarafından Ayaz İshakî Bey’in kırk yıllık edebî hizmeti anısına bir program düzenlenmiştir. Programda Ayaz Bey’in hayatı, edebî ve millî çalışmaları hakkında bilgiler sunulduğu belirtilmiştir.⁷⁰ Bu kategorideki yazılar *Życie Tatarskie*’nin Kırım ve İdil-Ural Tatarlarının millî faaliyetlerini destekleyen yapısını göstermektedir.

Kırmımlı Yiğit (Edige Szykiewicz)’in, “İran, Türkiye ve Romanya Gezisinden. İran: Tebriz’den Tahran’a”, “İran, Türkiye ve Romanya Seyahatinden. İran”, “Kırım Tatarlarının Geçmişi ve Bugünü”, “Batı Türkistan”, “İran, Türkiye ve Romanya Seyahatinden”, “İran, Türkiye ve Romanya Seyahatinden. Tahran”, “Tahran’dan Türkiye Sınırına”, “Tahran”, “İran Seyahatinden”, “İmam Şamil-Millî Kahraman”, “Japonya’da Sanayi”, “Japon-Alman Paktının Arka Planı”, “Mussolini’nin Siyaseti ve İslâm Dünyası”, “Doğu Avrupa’da Türk-Tatar Milletleri Arasındaki Millî Hareketin Ana Hatları”, “Japonya ve Mançugo⁷¹”, “XX. Yüzyılın Başından Mart Devrimine Kadar İdil-Ural” *Życie Tatarskie*’de yayımlanan yazılarından⁷².

Bu metinlerden “Doğu Avrupa’da Türk-Tatar Milletleri Arasındaki Millî Hareketin Ana Hatları”, Çarlık devrinde Kazan ve Kırım Hanlıklarına son verilmesiyle başlayan siyasî atmosfer, Kırım Hanlığı’nın sükûtundan yüz yıl sonra Hanlığın merkezi olan Bahçesaray’da, Tercüman gazetesinin yayın hayatına başlaması (1883) ve Tercüman gazetesi ile yayıncısı İsmail Bey Gaspıralı vesilesiyle Kırım, İdil-Ural, Türkistan ve Kafkasya’daki Türkler arasında yarattığı etkiden Rusya Müslümanlarının birinci kongresine gelinen noktaya kadar olan dönem, tarihî alt yapının işlendiği bir üslûpla kaleme alınmıştır. Makalede İsmail Bey Gaspıralı’nın fotoğrafına da yer verilmiştir. Yine tarihî temeller üzerine kurulu bir diğer yazısı “XX. Yüzyılın Başından Mart Devrimine Kadar İdil-Ural” başlığını taşımaktadır. İsmail Gaspıralı’nın faaliyetlerinin (Tercüman

⁶⁷ Selim Ortay, *O niepodległość Krymu*, Wydawnictwo Kwartalnika Wschód, Warszawa 1936.

⁶⁸ Ali Murza-Murzicz, “Ku wolności”, *Życie Tatarskie*, S. 1, 1937, s. 10-12.

⁶⁹ Ali Murza-Murzicz, “Niezapomniany bohater”, *Życie Tatarskie*, S. 9, 1937, s. 1-4.

⁷⁰ Ali Murza-Murzicz, “Akademja ku czci Ayasa Ishaki Bey’a”, *Życie Tatarskie*, S. 5, 1937, s. 1-3.

⁷¹ Mançugo, Japonların Mançurya’yı istila ettikten sonra bölgede kurdukları devletin adıdır.

⁷² Edige Szykiewicz, “Z podróży do Persji, Turcji i Rumunii. Persja: od Tebrizu do Teheranu”, *Życie Tatarskie*, S. 5, 1934; “Z podróży do Persji, Turcji i Rumunii. Persja”, *Życie Tatarskie*, S. 6, 1934; “Przeszłość i teraźniejszość Tatarów krymskich”, *Życie Tatarskie*, S. 6, 1934, s. 6-9; “Przeszłość i teraźniejszość Tatarów krymskich”, *Życie Tatarskie*, S. 7, 1934, s. 10-13; “Turkiestan Zachodni”, *Życie Tatarskie*, S. 8, 1934, s. 13-14; “Z podróży do Persji, Turcji i Rumunii”, *Życie Tatarskie*, S. 11, 1934; “Z podróży do Persji, Turcji i Rumunii. Teheran”, *Życie Tatarskie*, S. 12, 1934; “Teheran”, *Życie Tatarskie*, S. 1, 1935; “Od Teheranu do tureckiej granicy”, *Życie Tatarskie*, S. 2, 1935, s. 5-6; “Z podróży do Persji”, *Życie Tatarskie*, S. 3-5-6-7, 1935; “Imam Szamil- bohater narodowy”, *Życie Tatarskie*, S. 5, 1935, s. 5-8; “Przemyśl w Japonji”, *Życie Tatarskie*, S. 5, 1936, s. 111-114; “Tło paktu Japońsko-Niemieckiego”, *Życie Tatarskie*, S. 3, 1937, s. 11-13; “Polityka Mussoliniego a świat Islamu”, *Życie Tatarskie*, S. 4, 1937, s. 7-9; “Zarys ruchu nacionalnego wśród narodów tataro-tatarskich na terenie Europy Wschodniej”, *Życie Tatarskie*, S. 7, 1937, s. 3-8; “Japonia a Mandżu-Go”, *Życie Tatarskie*, S. 8, 1937, s. 11-14; “Idei Ural od początku XX w. do rewolucji marcowej”, *Życie Tatarskie*, S. 11, 1937, s. 14-16.

ve Usûl-i Cedîd) etki alanı kapsamında İdil-Ural ve Kırım'da yarattığı sonuçlar üzerinde durulmuştur. Kırım'ın siyasî arenasında ortaya çıkan Genç Tatar hareketi ve Vatan Hâdimi gazetesi hakkında verilen bilgilere ilaveten 1917 devrimine giden yolda Çelebi Cihan ve Cafer Seydahmet gibi Kırım'ın geleceğinde kritik rol oynayacak olan siyasî aktörler, Millî Fırka ve Kırım Demokratik Cumhuriyeti konu edilmiştir.

Życie Tatarskie'nin içeriğinde Genç Türkiye Cumhuriyeti'ni konu edinen makalelerin varlığı da söz konusudur. Bunlardan biri derginin ilk sayısında yayımlanan ve Mustafa Aleksandrowicz'e ait olan "Türkiye Cumhuriyeti'nin 10. Yıldönümü İçin" başlığını taşımaktadır. Metin, 29 Ekim 1933 tarihi itibarıyla, Türkler için güçlü bir yönetim ve iç nizamın sembolü olarak tarif edilen Cumhuriyetin 10. yıldönümünün kutlanması vesilesiyle kaleme alınmıştır. Yazar, Osmanlı Devleti ve Polonya gibi iki önemli gücün çöküşü sırasında, her iki milletin verdiği bağımsızlık mücadelesi arasında bir analogi kurmuştur. Ayrıca Türkiye'de cumhuriyete giden yolun tarihî alt yapısını İttihat ve Terakki Partisi ve Meşrutiyet dönemine değinerek açıklamıştır.⁷³ Prof. Stefan Bazarewski tarafından kaleme alınan "Yeni Türkiye'de Tarımsal Gelişmeler" ise Mustafa Kemal Atatürk'ün yürüttüğü modernizasyon süreci içerisinde tarımın ve ekonominin canlanması konusunu öne çıkaran ve çeşitli analizlere dayanan bir yaklaşımla açıklanmıştır. Yazara göre tarımsal alanda yapılan reformlar Türkiye'yi ithalatçı bir ülke olmaktan çıkarıp kendine yeten, ihracatçı bir ülke haline getirmiştir. Aynı zamanda Türkiye'de şeker fabrikalarının kurulması ve kahve, muz gibi endemik olmayan mahsullerin yetiştirilmesine dair çalışmalara değinilmiştir.⁷⁴

Życie Tatarskie dergisinde Tatar edebiyatından örnekler de bulunmaktadır. Bunlardan biri Czora Batyr [Çorabatır] imzalı "Nie Porzucę Cię Krymie!" [Kırım, Senden Keçemem!] adlı şiirdir. Polonya'daki Tatar yayın muhitinde bu şiir ile karşılaşmak Kırım tarih ve medeniyetinin Kırım ile sınırlı bir coğrafyadan ibaret olmadığını bir kez daha teyit eder niteliktedir. Öyle ki bu şiir, İstanbul'da yayımlanan Kırım Mecmuası ile Romanya'da yayımlanan Emel Mecmuasında eserlerine pek çok kez rastlanılan ve Çorabatır müstear adını kullanan Raşit Aşkı Özkırım'a aittir. İlk kez 1935'te Emel Mecmuası'nda "Kırım, Senden Keçemem!" adıyla yayımlanan şiir aşağıdaki gibidir:

*"Kart acunun çevre çeti incilerle bezense,
Gökke bakkan Alplerinden altın kaynap fışkırsa
Tanrı meni Hakan saylap bu ülkege ciberse
Ne Alplerni, ne Timesnı, ne Parisni isterim
Kırımıman men, Kırım'dan ölürim de keçemem*

***

*Yalvaç mağa uçmakların kevsere akkan suvundan
Sunan dilber hurilerin pembe beyaz kolundan
Şarap berip esiriklep usum alsa başımdan
Ne uçmaknı, ne kevserni, ne tuba'nı isterim
Kırım benim uçmagımdır, men Kırım'dan keçemem*

***

Bilemen men, Kızıl Moskof yurtım yakkan, kavurgan

⁷³ Mustafa Aleksandrowicz, "Na 10-lecie Republiki Tureckiej", *Życie Tatarskie*, S. 1, 1934, s. 3-5.

⁷⁴ Prof. Stefan Bazarewski "Postępy rolnictwa w Nowej Turcji", *Życie Tatarskie*, S. 3, 1934, s. 6-7.

Ocağıma kundak sokkan, Ően obamı yok etken
 Altın saçkan ovamızda soydaş kanı akıtkan
 Kanlı Rusnı öz yurtımda tek kalsam da tutamam
 Savaşırım, boğuşurum, öz Kırım 'dan keçemem
 ***

Çatırtavnın tepesinden kara bulut aşıyor
 Moskofların ölüm saçkan kızilları taşıyor
 Bu ifritler Yeşil Yurdda son günlerin yaşıyor
 Akrep olup Türk kanı içkenlerni istemem
 Yüz bin kere ölürüm de tek Kırım 'dan keçemem
 ***

Kızıl Moskof kuduz olmuş yurda ağrı saçıyor
 Eli bağılı yurddaşları canavarca dalıyor
 Öz Kırım 'ın, öz balası başkaldırdı gidiyor
 Alçakların kılıcına boynumu eğemem
 Acun yakan ateş olur, Kırım Senden Keçemem"⁷⁵

Dergide Aleksander Murza-Murzciz imzalı "Minare" başlıklı bir başka şiir ise adından da anlaşılacağı üzere, içeriği Polonya Tatarlarının Müslüman kimliğini sembolize eden ve İslâm'a bağlılığını koruyan yönünün edebî bir ifadesidir.⁷⁶

Edebiyata dair bir diğerk örnek Stefan Tuhan Mirza Baranowski tarafından, Michał Prawdin'e [Michael Prawdin] ait olan "Cengiz Han, Dünya Fatihı"⁷⁷ adlı romandan yapılan alıntıdır. Eser yedi kısımdan oluşan tefrika halinde yayımlanmıştır.⁷⁸ Hükümdar olarak olağanüstü bir siyasi figür ve dünya tarihinin en büyük savaşçılardan biri olarak kabul edilen Cengiz Han'a dair biyografi türündeki bu eserin Życie Tatarskie'de yer bulması Polonya Tatarlarının bozkırlı geçmişine ait tarihî manzarayı yansıtmaları açısından anlam taşımaktadır.

Diğerk taraftan Ferdynand Antoni Ossendowski ve Tadeusz Michał Nittman gibi savaşlar arası dönemde popüler olan yazarların seyahat yazıları da dergide basılmıştır.⁷⁹

⁷⁵ Czora Batyr, "Nie porzucę Cię Krymie! (wiersz)", Życie Tatarskie, S. 5, 1937, s. 20; Çorabatır, "Kırım, Senden Keçemem", Emel, S. 2, 1935, s. 8-9.

⁷⁶ Aleksander Murza-Murzciz, "Minaret", Życie Tatarskie, S. 3, 1936, s. 55.

⁷⁷ Michael Prawdin'i yazın sahasında uluslararası üne kavuşturan eserlerinden biri olan kitabın Leh dilindeki versiyonu için bkz. Michał Prawdin, Czyngis-Chan: Zdobywca Świata, Autoryzowany przekł. Karoliny Beylin, Nakładem "Nowego Wydawnictwa" Marszałkowska, Warszawa, 1936.

⁷⁸ Stefan Tuhan Mirza Baranowski, "Dżingis Cha-Chan" [Cengiz Kagan], Życie Tatarskie, S. 3, 1937, s. 4-7; S. 4, 1937, s. 15-19; S. 5, 1937, s. 3-6; S. 6, 1937, s. 8-9; S. 7, 1937, s. 13-17; S. 8, 1937, s. 14-19; S. 9, 1937, s. 6-10.

⁷⁹ Tadeusz M. Nittman, "Czarodziejska oaza Marakesz" [Merakeş'in Büyüleyici Vahası], Życie Tatarskie, S. 11, 1935, s. 15-18; "W goŐcinie u Szejka El-Głauj", Życie Tatarskie, S. 2, 1936, s. 37-41; "Wdłuż Atlantyku", Życie Tatarskie, S. 3, 1936, s. 64-67; "Góry księżycowe" [Ay Dağları], Życie Tatarskie, S. 8, 1936, s. 166-169; "W rezydencji sułtańskiej" [Sultan'ın İkametgâhında], Życie Tatarskie, S. 6, 1937, s. 16-20; Ferdynand Antoni Ossendowski, "Muzułmanie w Chinach" [Çin'deki Müslümanlar], Życie Tatarskie, S. 4, 1935, s. 4-5; "W Saharze" [Sahrada], Życie Tatarskie, S. 9, 1937, s. 14-17.

Życie Tatarskie'deki konular arasında her sayıda “Ülkeden” [“Z kraju”] ve “Dünyadan” [“Ze świata”] başlıkları altında sunulan metinlerde ise güncel gelişmelere dair haber niteliğindeki bilgiler verilmiştir.

SONUÇ

Życie Tatarskie dergisi öncelikli olarak Polonya'da yaşayan Türk-Tatar toplumuna millî, kültürel ve dinî anlamda bilinç kazandırmayı amaç edinen bir süreli yayındır. Bu anlamda derginin faaliyet misyonu Polonya Tatarlarının temel kültürel ihtiyaçlarını karşılamaya yöneliktir. Zengin bir yazar kadrosuna ve geniş bir konu yelpazesine sahiptir. Polonya Cumhuriyeti Tatarları Kültür ve Eğitim Birliği'nin Vilnius şubesinin yayını olarak hizmet eden dergi, Polonya dışından gelen Tatar muhitine de sayfalarında yer açmıştır. Bunun sebebi gerek ortak tarihî geçmişten kaynaklanan güçlü bağ gerekse savaşlar arası dönemde Polonya Hükümeti'nin, siyaseten Promete hareketinin merkezlerinden biri olarak Türk dünyasının sorunlarıyla yakından ilgilenmesidir.

Życie Tatarskie Polonya Tatarlarının tarihî rollerini vurgulayan yönünün yanı sıra II. Polonya Cumhuriyeti döneminde Polonya'daki Türk-Tatar toplumunun sosyolojik ve ekonomik koşullarına değinerek meselelerin gündeme getirildiği bir platform oluşturmuştur. Bu hususu destekleyen en dikkat çekici örnek o dönem Tatar toplumunun yaşadığı sosyo-ekonomik sorunlara çözüm olarak Türkiye'ye göç etmek düşüncesinin ifade edilmesidir. Aynı zamanda dergide sosyo-kültürel konularla ilgili tartışmalar da yer almıştır. Bu kategorideki yazılar Polonya Tatarlarının öncedelediği millî sorunları gündeme taşıyan ve amaçlarını özetleyen bir bağlamda kaleme alınmıştır.

Polonya Tatarlarının yüzyıllar boyunca millî kimliklerini korumalarını mümkün kılan yegâne unsur İslâm dinine mensup olmalarıdır. Bu anlamda dergide ilahiyata dair meselelerin ele alınış biçimi Polonya'daki Müslüman Tatar toplumuna doğru dinî bilginin verilmesine yöneliktir.

Eğitimin önemini, kadın kimliğini toplumsal hayatta görünür kılmayı vurgulayan tematik yazıların yanı sıra Życie Tatarskie İslâm dünyasının bütününe batıdaki Müslümanların gözünden bakan makalelerin bulunduğu çok yönlü bir yayındır. Diğer taraftan yabancı kültürlerle ilgili ansiklopedik nitelikteki metinler de dikkat çekmektedir. Yazarlar sadece Müslüman ülkelerle ilgili değil aynı zamanda Japonya ve Hindistan gibi ülkeler üzerine de yazmışlardır.

II. Dünya Savaşı'nın başlaması sebebiyle yayın hayatı askıya alınan ve 1934-1939 yılları arasında yayımlanan Życie Tatarskie dergisi bir bütün olarak değerlendirildiğinde Polonya Tatarlarının yüzyıllarca öne çıkan askerî kimliğinin yerini entelektüel kimliğe bıraktığını ortaya koyan bir süreli yayındır. Polonya Cumhuriyeti Tatarları Kültür ve Eğitim Birliği'nin kurumsal çatısı altında yayımlanmış olması millî bir kültür politikasının sesi olduğu izlenimini vermektedir. Bu anlamda dergi Polonya Tatarlarının içtimâ tarihine dair önemli kaynaklardan biridir. Życie Tatarskie Polonya'nın muhtelif bölgelerinde yaşayan Tatarlar arasında birleştirici ruhu motive ederek etkileşim yaratırken Tatar toplumunun millî ve dinî kimlikten taviz vermeyen yönünü yansıtmaktadır.

KAYNAKÇA

ABIGAIL, GREEN, "Sir Moses Montefiore and The Making of The Jewish International", *Journal of Modern Jewish Studies*, 7(3), 2008, s. 287-307.

ALEKSANDROWICZ, Mustafa, "Na 10-lecie Republiki Tureckiej", *Życie Tatarskie*, S. 1, 1934, s. 3-5.

_____, "Z podróży do Egiptu", *Życie Tatarskie*, S. 2, 1934, s. 5.

_____, "Z podróży do Egiptu", *Życie Tatarskie*, S. 3, 1934, s. 10-12.

_____, "Z podróży do Egiptu", *Życie Tatarskie*, S. 4, 1934, s. 10-11.

_____, "Sytuacja w Palestynie", *Życie Tatarskie*, S. 4, 1934, s. 2-3.

_____, "Szach u Ghaziego", *Życie Tatarskie*, S. 7, 1934, s. 9-10.

_____, "Pismo Suuda Wielkiego do ludności Nedžranu i Jamu", *Życie Tatarskie*, S. 11, 1934, s. 2-3.

_____, "Powikłania międzynarodowe na Wschodzie arabsko-azjatyckim", *Życie Tatarskie*, S. 3, 1935, s. 2-6.

_____, "Powikłania międzynarodowe na Wschodzie arabsko-azjatyckim", *Życie Tatarskie*, S. 4, 1935, s. 2-4.

_____, "Abisynia i muzułmanie", *Życie Tatarskie*, S. 7, 1935, s. 2-6.

_____, "Islam i Wahhabityzm", *Życie Tatarskie*, S. 11, 1935, s. 7-11.

_____, "Walka o niepodległość Egiptu", *Życie Tatarskie*, S. 1, 1936, s. 11-13.

_____, "Kwestja arabska (I)", *Życie Tatarskie*, S. 2, 1936, s. 27-32.

_____, "Kwestja arabska (II)", *Życie Tatarskie*, S. 3, 1936, s. 49-52.

_____, "Kwestja arabska (III)", *Życie Tatarskie*, S. 4, 1936, s. 74-78.

_____, "Anglia i Egipt w Sudanie. Na marginesie konferencji angielsko-egipskiej", *Życie Tatarskie*, S. 6-7, 1936, s. 134-137.

_____, "Kair – miasto kontrastów", *Życie Tatarskie*, S. 8, 1936, s. 161-165.

_____, "Komunizm a Islam", *Życie Tatarskie*, S. 9, 1936, s. 194-197.

_____, "Znaczenie wyrazów nikiach i mahr", *Życie Tatarskie*, S. 2, 1937, s. 18-19.

_____, "Kto spalił bibliotekę w Aleksandrii?", *Życie Tatarskie*, S. 3, 1937, s. 1-3.

_____, "Literatura Egiptu współczesnego", *Życie Tatarskie*, S. 6, 1937, s. 12-16.

_____, "Meczet w Kairze", *Życie Tatarskie*, S. 10, 1937, s. 7-10.

_____, "Na pięćsetlecie tureckiego Stambułu", *Życie Tatarskie*, S. 9, 1938, s. 15-18.

ANDİCAN, A. Ahat, *Cedidizmden Bağımsızlığa Hariçte Türkistan Mücadelesi*, Ötügen, İstanbul 2020.

ARIK, Sabire, *Kuruluştan XVII. Yüzyıla Kadar Polonya Tarihi*, KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı Yayınları, Ankara 2010.

BARANOWSKI, Stefan Tuhun Mirza, "Żydzi i Arabowie w Palestynie", *Życie Tatarskie*, S. 1, 1934.

- _____, "O Chalifacie", *Życie Tatarskie*, S. 2, 1934, s. 2-3.
- _____, "Z Turkiestanu Wschodniego", *Życie Tatarskie*, S. 4, 1934, s. 11-12.
- _____, "Żydzi a Palestyna", *Życie Tatarskie*, S. 5, 1934.
- _____, "Żydzi a Palestyna", *Życie Tatarskie*, S. 8, 1934, s. 8-9.
- _____, "Kartki z dziejów Tatarów litewskich", *Życie Tatarskie*, S. 8, 1934, s. 10-13.
- _____, "Kartki z dziejów Tatarów litewskich", *Życie Tatarski*, S. 1, 1935, s. 12-14.
- _____, "Kartki z dziejów Tatarów litewskich", *Życie Tatarskie*, S. 2, 1935, s. 10-11.
- _____, "Kartki z dziejów Tatarów litewskich", *Życie Tatarskie*, S. 3, 1935, s. 6-8.
- _____, "Kartki z dziejów Tatarów litewskich", *Życie Tatarskie*, S. 4, 1935, s. 15-18.
- _____, "Skąd powstała nazwa Lipków", *Życie Tatarskie*, S. 3, 1936, s. 58-61.
- _____, "Żydzi a Palestyna", *Życie Tatarskie*, S. 4, 1936, s. 81-86.
- _____, "Jeszcze o nikiachu", *Życie Tatarskie*, S. 5, 1936, s. 114-115.
- _____, "Indie Wschodnie", *Życie Tatarskie*, S. 8, 1936, s. 169-172.
- _____, "Z akt wojskowych o Tatarach litewskich (1782-1792)", *Życie Tatarskie*, S. 8, 1936, s. 179-180.
- _____, "Z akt wojskowych o Tatarach litewskich (1782—1792)", *Życie Tatarskie*, S. 1, 1937, s. 16-19.
- _____, "Dżingis Cha-Chan", *Życie Tatarskie*, 1937, S. 3, s. 4-7.
- _____, "Dżingis Cha-Chan", *Życie Tatarskie*, 1937, S. 4, s. 15-19.
- _____, "Dżingis Cha-Chan", *Życie Tatarskie*, 1937, S. 5, s. 3-6.
- _____, "Dżingis Cha-Chan", *Życie Tatarskie*, 1937, S. 6, s. 8-9.
- _____, "Dżingis Cha-Chan", *Życie Tatarskie*, 1937, S. 7, s. 13-17.
- _____, "Dżingis Cha-Chan", *Życie Tatarskie*, 1937, S. 8, s. 14-19.
- _____, "Dżingis Cha-Chan", *Życie Tatarskie*, 1937, S. 9, s. 6-10.
- _____, "Tradycje tatarskie (Odpowiedź na list)", *Życie Tatarskie*, S. 7, 1937, s. 1-3.
- _____, "Letnie wywczasy w Łostajach", *Życie Tatarskie*, S. 9, 1937, s. 17-19.
- _____, "Cel pracy społecznej (Artykuł dyskusyjny)", *Życie Tatarskie*, S. 10, 1937, s. 1-4.
- _____, "Kobieta w islami", *Życie Tatarskie*, S. 11, 1937, s. 1-7.
- _____, "Mieszane małżeństwa", *Życie Tatarskie*, S. 11, 1938, s. 12-14.
- BAUER, Lucyna Antonowicz, "Polonya Tatarları", Çev. Nadir Devlet, *Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu'nun Hatırasına Armağan'dan Ayrı Basım*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1985, s. 189-204.
- BAZAREWSKI, Prof. Stefan, "Postępy rolnictwa w Nowej Turcji", *Życie Tatarskie*, S. 3, 1934, s. 6-7.
- CHAZBIJEWICZ, Selim, "Tatarzy w armii pruskiej", *Przegląd Tatarski*, S. 4, 2013, s. 17-19.

CZACHOROWSKI, Musa Çaxarxan, *Czasopiśmiennictwo tatarskie i muzułmańskie w Polsce w latach 1945–2015, Çaxarxan Xucalıq, Wrocław 1437/2015.*

CZERWIŃSKI, Grzegorz, “Powrót Czasopism Tatarskich: Życie Tatarskie i Rocznik Tatarów Polskich”, *Bibliotekarz Podlaski*, 1(XXX), Białystok 2015, s. 167-172.

CZERWIŃSKI, Grzegorz, “Tatarskie publicystki dwudziestolecia międzywojennego”, *Rocznik Tatarów Polskich*, Seriya 2, Tom III (XVII), 2016, s. 43-49.

Czora Batyr, “Nie porzucę Cię Krymie! (wiersz)”, *Życie Tatarskie*, S. 5, 1937, s. 20.

Çorabatır, “Kırım, Senden Keçemem”, *Emel*, S. 2, 1 Şubat 1935, s. 8-9.

DANECKI, Janusz, “Literature of the Polish Tatars”, *Muslims in Poland and Eastern Europe: Widening the European Discourse on Islam*, Ed. Katarzyna Górak-Sosnowska, University of Warsaw Faculty of Oriental Studies, Warszawa 2011, s. 40-52.

DUMIN, Stanisław, *Herbarz Rodzin Tatarskich Wielkiego Księstwa Litewskiego*, Związek Tatarów Polskich, Gdańsk 1999.

DZIEKAN, Marek M., “Polnische Orientalisten Tatarischer Herkunft in der ersten Hälfte des 20. Jahrhunderts”, *Rocznik Orientalistyczny*, T. LXVI, Z. 2, 2013, s. 5-13.

ISHAKY, Ayas, “Pierwszy meczet w Japonji”, *Życie Tatarskie*, S. 5, 1935, s. 12-14.

Kirimli Arslanoglu Ibrahim, “Tiurcy w Rumunji”, *Życie Tatarskie*, S. 1, 1935, s. 4-6.

KOŚCIELNIAK, Krzysztof, “Christian-Muslim Relations in Central Europe: The Polish Experience”, *ICR Journal*, 4 (2), 2013, s. 215-229.

KRYCZYŃSKI, Leon, “Przegląd Literatury o Islamie i Tatarach Polskich Za r. 1937- I”, *Przegląd Islamski*, S. 4, 1937, s. 11-16.

“Lehistan Ordusunda Tatar Atlı Bölüğü”, *Emel*, S. 2, 1937, s. 31-32.

“List Džafer-bey Seydameta, lidera ruchu narodowego Krymu”, *Życie Tatarskie*, S. 4, 1937, s. 10-11.

M. C., “Głos młodej matki”, *Życie Tatarskie*, S. 2, 1934, s. 9-10.

MIŚKIEWICZ, Ali, *Tatarzy Polscy 1918-1939*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1990.

MIŚKIEWICZÓWNA, Zofia, “Dola muzułmanki w Polsce”, *Życie Tatarskie*, s. 6-7, 1936, s. 141-142.

_____, “Kobieta - gospodyni”, *Życie Tatarskie*, S. 1, 1937, s. 14-16.

MIŚKIEWICZÓWNA, Ewa, “Obowiązki kobiety w dobie obecnej”, *Życie Tatarskie*, S. 12, 1934, s. 21-22.

MUCHÓWNA, Ajsza, “Wychowanie fizyczne dziecka do lat 2-eh. (Z cyklu Hygiena w domu)”, *Życie Tatarskie*, S. 2, 1934, s. 6-8.

_____, “Wychowanie fizyczne dziecka do lat 2-eh. (Z cyklu Hygiena w domu)”, *Życie Tatarskie*, S. 3, 1934, s. 12-14.

_____, “Alkoholizm”, *Życie Tatarskie*, S. 5, 1934.

_____, “Alkoholizm”, *Życie Tatarskie*, S. 8, 1934, s. 9-10.

MURZICZ, Aleksander Murza, “Minaret”, *Życie Tatarskie*, S. 3, 1936, s. 55.

MURZICZ, Ali Murza, "Ku wolności", *Życie Tatarskie*, S. 1, 1937, s. 10-12.

_____, "Akademja ku czci Ayasa Ishaki Bey'a", *Życie Tatarskie*, S. 5, 1937, s. 1-3.

_____, "Niezapomniany bohatera", *Życie Tatarskie*, S. 9, 1937, s. 1-4.

ORTAY, Selim, *O niepodległość Krymu*, Wydawnictwo Kwartalnika 'Wschód', Warszawa 1936.

ÖZKAN, İsa, "Polonya'da Yaşayan Tatar Türkleri", *Kırım Dergisi*, S. 3, 1993, s. 6-8.

PALIMAĞKA, Anita, "Zmiany w sytuacji prawnej Żydów na ziemiach zaboru rosyjskiego w pierwszej połowie XIX wieku (do 1862 r.)", *Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne*, 42/1, 2009, s. 120-136.

"Pamięci Wielkiego Księcia Litewskiego Witolda", *Rocznik Tatarski*, Tom I, Wilno 1932, s. 1-2.

PRAWDIN, Michał, *Czyngis-Chan: Zdobywca Świata*, Autoryzowany przekł. Karoliny Beylin, Nakładem "Nowego Wydawnictwa" Marszałkowska, Warszawa, 1936.

ROMEJKO, Adam, "Der Islam in Polen – zur Geschichte und Bedeutung der polnischen Tataren", *Studia Gdańskie*, XXIV, 2009, s. 307-318.

Słownik Biograficzny Tatarów Polskich XX Wieku, Redakcja naukowa Aleksander Miśkiewicz, Muzułmański Związek Religijny w Rzeczypospolitej Polskiej Najwyższe Kolegium Muzułmańskie, Białystok 1438/2016.

SMOLSKA, Aserianna, "W trosce o los kobiety", *Życie Tatarskie*, S. 4, 1936, s. 89-90.

SZECHIDEWICZÓWNA, Tamara, "Dorośli i dzieci", *Życie Tatarskie*, S. 5, 1936, s. 106-109.

_____, "Turczynka niegdyś a dziś", *Życie Tatarskie*, S. 6, 1934, s. 13-14.

SZYNKIEWICZ, Jakub, "Sprawozdanie z podróży do Syrii", *Życie Tatarskie*, S. 2, 1934, s. 3-4.

_____, "Sprawozdanie z podróży do Syrii", *Życie Tatarskie*, S. 3, 1934, s. 5-6.

_____, "Sprawozdanie z podróży do Syrii", *Życie Tatarskie*, S. 4, 1934, s. 3-5.

_____, "Sprawozdanie z podróży do Hedżasu", *Życie Tatarskie*, S. 8, 1934, s. 3-6.

_____, "Sprawozdanie z podróży do Hedżasu", *Życie Tatarskie*, S. 1, 1935, s. 2-4.

_____, "Sprawozdanie z podróży do Hedżasu", *Życie Tatarskie*, S. 2, 1935, s. 2-3.

_____, "Syria i Palestyna", *Życie Tatarskie*, S. 5, 1935, s. 2-5.

_____, "Krótki zarys islamu w Indiach Wschodnich", *Życie Tatarskie*, S. 2, 1938.

_____, "Krótki zarys islamu w Indiach Wschodnich", *Życie Tatarskie*, S. 3, 1938.

_____, "Wrażenia z podróży do Indii Wschodnich", *Życie Tatarskie*, S. 4, 1938.

_____, "Wrażenia z podróży do Indii Wschodnich", *Życie Tatarskie*, S. 7, 1939.

SZYNKIEWICZ, Edige (*Kirimli Yigit*), "Z podróży do Persji, Turcji i Rumunii. Persja: od Tebrizu do Teheranu", *Życie Tatarskie*, S. 5, 1934.

_____, "Z podróży do Persji, Turcji i Rumunii. Persja", *Życie Tatarskie*, S. 6, 1934.

_____, "Z podróży do Persji, Turcji i Rumunii", *Życie Tatarskie*, S. 11, 1934.

_____, "Z podróży do Persji, Turcji i Rumunii. Teheran", *Życie Tatarskie*, S. 12, 1934.

- _____, "Teheran", *Życie Tatarskie*, S. 1, 1935, s. 9-10.
- _____, "Od Teheranu do tureckiej granicy", *Życie Tatarskie*, S. 2, 1935, s. 5-6.
- _____, "Z podróży do Persji", *Życie Tatarskie*, S. 3, 1935, s. 10-13.
- _____, "Z podróży do Persji", *Życie Tatarskie*, S. 5, 1935, s. 18-21.
- _____, "Z podróży do Persji", *Życie Tatarskie*, S. 6-7, 1935.
- _____, "Zarys ruchu nacjonalnego wśród narodów tюрko-tatarskich na terenie Europy Wschodniej", *Życie Tatarskie*, S. 7, 1937, s. 3-8.
- _____, "Japonia a Mandżu-Go", *Życie Tatarskie*, S. 8, 1937, s. 11-14.
- _____, "Idei Ural od początkn XX w. do rewolucji marcowej", *Życie Tatarskie*, S. 11, 1937, s. 14-16.
- TEKNE, Kamelya, "Polonya Tatarlarının Matbuat Hayatından: Roczniak Tatarski (Tatar Yıllığı)", *History Studies*, 1/6, Aralık 2020, s. 3199-3221.
- TOPAKTAŞ, Hacer, "Lipkalar", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. EK-2, Ankara 2019, s. 158-160.
- "Türklük Cephesinde: Tatar Hayatı", *Emel*, S. 3, 1934, s. 22-32.
- "Varşova Muharebesi (Mareşal Piłsudski'nin Hatıralarından)", *Emel*, S. 8-9, 1936, s. 27-30.
- "Wilno'da Genç Tatarlar Cemiyetinin Açılması", *Emel*, S. 4, 1937, s. 22-29.
- WORONOWICZ, Ali Ismail, "Uniwersytet Al-Azhar w Kairze", *Życie Tatarskie*, S. 3, 1934, s. 2-5.
- _____, "İstota İslamu", *Życie Tatarskie*, S. 4, 1934, s. 7-8.
- _____, "Bajram", *Życie Tatarskie*, S. 4, 1934, s. 9-10.
- _____, "Nowa droga", *Życie Tatarskie*, S. 9, 1934.
- _____, "Garść wrażeń z Egiptu", *Życie Tatarskie*, S. 1, 1935, s. 6-9.
- _____, "Fellach Egipski", *Życie Tatarskie*, S. 5, 1935, s. 8-11.
- _____, "Arabowie i emigracja Żydów do Palestyny", *Życie Tatarskie*, S. 8, 1935.
- _____, "Kobieta egipska", *Życie Tatarskie*, S. 10, 1935.
- _____, "İslam a kobieta", *Życie Tatarskie*, S. 2, 1936, s. 32-36.
- _____, "Wnętrze świątyni muzułmańskiej", *Życie Tatarskie*, S. 4, 1936, s. 86-88.
- _____, "Obrazki kairskie", *Życie Tatarskie*, S. 5, 1936, s. 101-106;
- _____, "Budownictwo muzułmańskie w Al-Qahira", *Życie Tatarskie*, S. 6-7, 1936.
- _____, "Kapitulacje a Egipt", *Życie Tatarskie*, S. 9, 1936, s. 185-188.
- _____, "Kapitulacje a Egipt", *Życie Tatarskie*, S. 10, 1936, s. 209-212.
- _____, "Kapitulacje a Egipt", *Życie Tatarskie*, S. 11, 1936, s. 233-237.
- _____, "Nasza praca społeczna", *Życie Tatarskie*, S. 9, 1937, s. 5-6.
- _____, "Tatarska kuchnia narodowa", *Życie Tatarskie*, S. 9, 1937, s. 12-14.
- _____, "Bez tytułu", *Życie Tatarskie*, 1937, S. 11, s. 12-13.

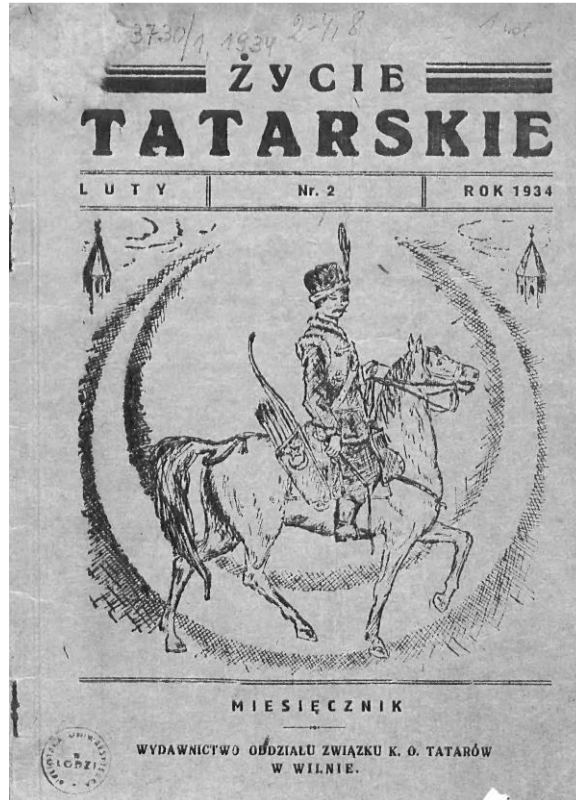
- _____, “Wierzmy i bądźmy ofiarni”, *Życie Tatarskie*, 1938, S. 1, s. 1-2.
_____, “Rzeczywistość”, *Życie Tatarskie*, S. 3, 1938.
_____, “Opowieść o Abidzie”, *Życie Tatarskie*, S. 5, 1938.
_____, “Czcijmy ojców naszych”, *Życie Tatarskie*, S. 9, 1938.
_____, “O oblicze religijne Muşlimów polskich”, *Życie Tatarskie*, S. 3, 1939.
_____, “Sunnici i szyici”, *Życie Tatarskie*, S. 6, 1939.
_____, “Kurs nauki religii Islamu dla hodźcych i duchowieństwa muzułmańskiego”, *Życie Tatarskie*, S. 8, 1939.

Açıklamalar:

1- Köşeli parantezdeki yazılar yazar tarafından eklenmiştir.

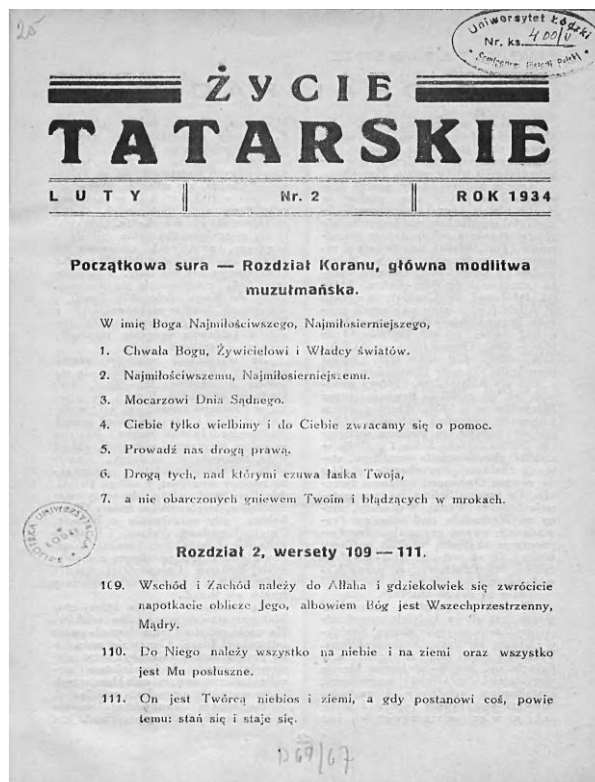
EKLER:

EK-1: Kapak sayfası. (*Życie Tatarskie*, Sayı 2, 1934.)

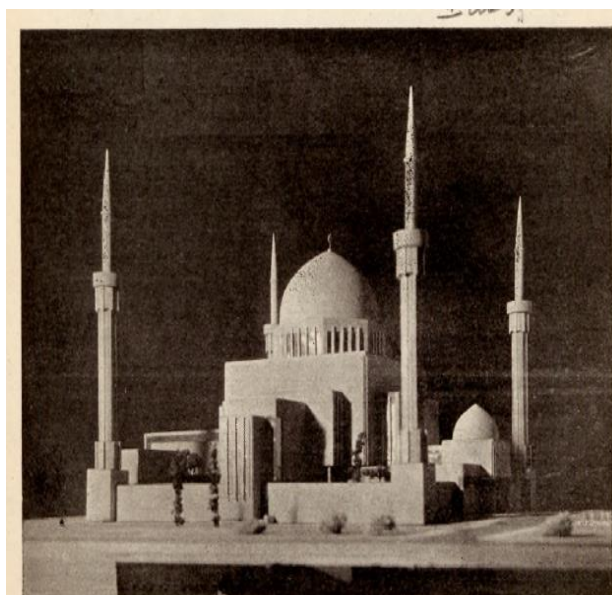

EK-2: Makale metinlerine geçmeden önce Leh dilinde Fatiha Sûresi ve âyetlerin yer aldığı sayfa. (*Życie Tatarskie*, Sayı 2, 1934.)

EK-3: Polonya Tatarları tarafından başkent Varşova'da yapılması planlanan cami inşaatının projesi. (*Życie Tatarskie*, Sayı 4, 1936.)

Summary

The ancestors of the Tatars, who started to live in the lands of the Kingdom of Poland and Grand Duchy of Lithuania from the end of the 14th century, are refugees or immigrants from the Golden Horde and Crimea, which is a part of it. Tatars came under the influence of a new political structure ruled by a common king after the treaty known as the Krewo Union (1385), which was accepted as the first step of the Polish-Lithuanian Union. The first few generations of Tatar immigrants came to the fore especially with their military character. Except for their mother tongues, Tatars, who have continued their lives by preserving their national and religious characteristics, have developed harmonious relations with local elements for centuries. Land was allocated to Tatars in return for their military services, and they were allowed to settle around city centers and in border regions. Due to the political borders changed as a result of the 1st and 2nd World Wars, Tatars living in Poland, Lithuania and Belarus today live as a minority as part of the population of these three independent states. Although the physical existence of the Tatar society is divided between the three states mentioned, it is a whole in terms of history and culture.

One of the processes in which the Tatar existence living in Poland today came to the forefront in the historical sequence as a result of the reshaping of the borders with political developments (1st and 2nd World Wars), is the period of the 2nd Polish Republic (1918-1939). During this period, the Muslim Religious Union in the Republic of Poland (1925 / Muzułmański Związek Religijny w Rzeczypospolitej Polskiej) and Association of Culture and Education of Tatars of the Polish Republic (1926 / Związek Kulturalno-Oświatowy Tatarów Rzeczypospolitej Polskiej) are two important organizations that came before us by the Tatar intellectuals in Poland.

There are three important periodicals of Polish Tatars in the interwar period. These publications are *Przegląd Islamski*, *Rocznik Tatarski* and *Życie Tatarskie*.

Życie Tatarskie was published monthly between 1934-1939. Its editor is Stefan Tuhan Mirza Baranowski and its publisher is the Vilnius branch of the Polish Republic Tatars Culture and Education Association.

Among the authors of *Życie Tatarskie* are Stefan Tuhan Mirza Baranowski, Mufti Jakub Szynekiewicz, Ali İsmail Woronowicz, Mustafa Aleksandrorowicz, Edige Szynekiewicz, Leon Nayman Mirza Kryczyński, Stanisław Kryczyński, Ali Murza-Murzicz, Stefan Bazarewski. There are also articles by women writers such as Zofia Miśkiewiczówna, Ajsza Muchówna, Halime Tuhan Baranowska. On the other hand, the articles of some representatives of the Promete movement are also available in the magazine.

Życie Tatarskie has sought to raise the cultural level of Tatars, to introduce them to the life of Muslims in other parts of the world, and to promote a wide-ranging understanding of education among the socio-culturally inferior Tatar community scattered across Poland.

The *Życie Tatarskie* magazine is a periodical that primarily aims to raise awareness of the Turkish-Tatar community living in Poland in the national, cultural and religious sense. In this sense, the activity mission of the magazine is aimed at meeting the basic cultural needs of Polish Tatars. It has a rich staff of writers and a wide range of topics. Serving as the publication of the Vilnius branch of the Association of Culture and Education of Tatars in the Republic of Poland, the magazine also made a place in its pages for the Tatar neighborhood from outside Poland. The reason for this is the strong bond stemming from the common historical past and the fact that the Polish government is politically interested in the problems of the Turkish world as one of the centers of the Promete movement in the interwar period.

In addition to emphasizing the historical roles of Polish Tatars, *Życie Tatarskie* has created a platform where issues are brought to the agenda by mentioning the sociological and economic conditions of the Turkish-Tatar society in Poland during the period of the 2nd Polish Republic. The most striking example that supports this issue is the expression of the idea of immigration to Turkey as a solution to the socio-economic problems experienced by the Tatar community at that time. At the same time, discussions on socio-cultural issues took place in the magazine. The articles in this category are written in a context that raises the national problems prioritized by Polish Tatars and summarizes their aims.

The only factor that has made it possible for Polish Tatars to preserve their national identity for centuries is their adherence to the religion of Islam. In this sense, the way in which issues related to theology are handled in the magazine is aimed at providing the correct religious knowledge to the Muslim Tatar society in Poland.

In addition to thematic articles emphasizing the importance of education and making women's identity visible in social life, *Życie Tatarskie* is a versatile publication that includes articles that look at the whole Islamic world through the eyes of Muslims in the west. On the other hand, encyclopedic texts about foreign cultures attract attention. The authors have written not only on Muslim countries but also on countries such as Japan and India.

The *Życie Tatarskie* magazine, published between 1934 and 1939, is a periodical that, when evaluated as a whole, reveals that the Polish Tatars prominent military identity for centuries has been replaced by an intellectual identity. The fact that it was published under the institutional roof of the Polish Republic Tatars Culture and Education Union gives the impression that it is the voice of a national cultural policy. In this sense, the magazine is one of the important sources on the social history of Polish Tatars. *Życie Tatarskie* creates interaction among the Tatars living in various regions of Poland by motivating the unifying spirit and reflects the uncompromising aspect of the Tatar society in terms of national and religious identity.

The publishing life of *Życie Tatarskie* was suspended in 1939 due to the start of Second World War.